İspanya 1936 Baharı

Charlie Hore,
Duncan Hallas,
ve
" İspanya 1936 Baharı" filminin
Tarih Danışmanı **Andy Durgan,** Yönetmeni **Ken Loach,**
Senaristi **Jim Allen,**
Oyuncuları **Ian Hart, Rosana Pastor**

Z
YAYINLARI

İspanya 1936 Baharı

Charlie Hore, Duncan Hallas
ve
"İspanya 1936 Baharı" filminin
Yönetmeni **Ken Loach,**
Senaristi **Jim Allen,**
Tarih Damışmanı **Andy Durgan,**
Oyuncular **Ian Hart, Rosan Pastor**

Çeviren:
Melike Çakırer

Uluslararası Yayıncılık Ltd. Şti.
Z Yayınları

İstiklal caddesi, Deva Çıkmazı, 7/6
Beyoğlu - İstanbul
telefon : 0212 251 3981

İspanya 1936 Baharı

Bölüm 1-5 özgün adı "Spain 1936 Popular Front or Workers' Power", Charlie Hore, İngilizce Basım, Bookmarks Londra 1986
Bölüm 6-7 özgün adı "The Comintern" Duncan Hallas, İngilizce basım, Bookmarks 1985 (Kitabın bir kısmı)

Türkçe birinci baskı: Eylül 1995
ISBN 975 7972 09 6
© Bütün Türkçe yayın hakları
Uluslararası Yayıncılık Limited Şirketi'ne aittir.

Çeviren: **Melike Çakırer**
Yayına hazırlayan: **Cem Uzun**
Kapak: **İbrahim Karakaş**

Dizgi: Uluslararası Yayıncılık (Garamond 10)
Baskı: Yön Matbaacılık
Kapak baskı: Yön Matbaacılık
Cilt: Umut Mücellithanesi

İçindekiler

Haritalar 4
Kronolji 5
Örgütler ve İsimler 9
Önsöz 13

1
Halk Cephesi hükümeti ve Franco'nun yükselişi 19

2
Savaş ve devrim 31

3
Devrimin yenilgisi: Madrid 37

4
Devrimin yenilgisi: Barselona 43

5
İç savaş'ın acı sonu 51

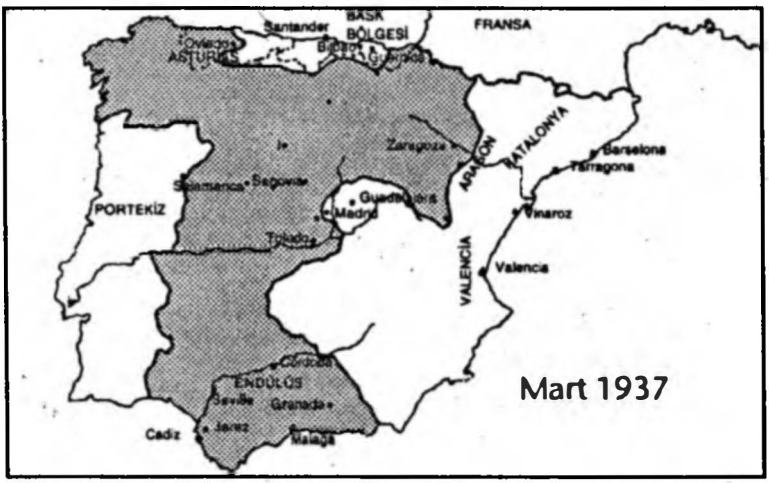
6
Stalinist terör ve Halk Cephesi 57

7
Fransa'da Halk Cephesi 61

8
Filmi yaratanlar konuşuyor 67
Notlar 79

İspanya İç Savaşı Haritaları

Franco'nun işgal ettiği topraklar

KRONOLOJİ

1930

Ocak	Diktatör Primo de Rivera istifa eder; Kral XIII. Alfonso geçici hükümeti oluşturması için Berenguer'i görevlendirir.
Aralık	Liberal subaylar başarısız bir darbe (Jaca) girişiminde bulunurlar.

1931

Şubat	Berenguer istifa eder.
12-14 Nisan	Cumhuriyetçiler bütün büyük şehirlerde belediye seçimlerini kazanırlar; Alfonso sürgüne gider; cumhuriyet ilan edilir; Alcala Zamora başbakan, Azana savaş bakanı, Maura içişleri bakanı, Caballero çalışma bakanı olur.
15 Nisan	Hükümet kurucu meclisi (Cortes) toplar.
Mayıs	Madrid'de monarşistlerle işçiler arasında çatışmalar çıkar; birçok kilise yakılır.
Haziran	Meclis (Cortes) seçimlerinde cumhuriyetçi partiler çoğunluğu kazanırlar; Sosyalistler Cortes'de en büyük parti olur; Katolik Kilisesi devlet işlerinden ayrılır; her ikisi de Katolik olan Alcala Zamora ve Maura istifa ederler; Alcala Zamora cumhuriyetin başkanı olur; Azana ise başbakandır.
Tem.-Ağus.	Grev dalgası; Seville'de genel grev cumhuriyetçi hükümet birlikleri tarafından bastırılır.

İspanya Devrimi (1931-39)

1932

Ocak	Katalonya'da anarşist FAI tarafından örgütlenen ayaklanmalar.
Ağustos	Monarşist general Sanjurjo tarafından başarısız darbe girişimi.

1933

30 Ocak	Hindenburg Hitler'i başbakan tayin eder.
Nisan	Belediye seçimlerini sağcılar kazanırlar.
Tem.-Ağus.	Troçki Türkiye'den Fransa'ya gider; Komintern'de reform perspektifinden vazgeçer ve Dördüncü Enternasyonal'in oluşturulması gerektiğine karar verir.
Eylül	Azana başbakanlıktan istifa eder.
29 Ekim	İspanyol Falanjı Madrid'de kurulur.
Kasım	Cortes seçimleriyle sağcılar ve monarşistler denetimi ele geçirirler. CNT çekimser kalır. Başbakanlığı onaylanan Lerroux, reformları feshetmeye başlar.

1934

Haziran	Anarşistler tarafından örgütlenen tarım işçileri grevi; Macıa ölür; Companys Katalan Generalitat'ı (yerel hükümet) devralır.
Ekim	Lerroux CEDA'nın sağ kanat üyeleriyle yeni hükümeti oluşturur; Sosyalist ve Anarşistlerin genel grevi bastırılır; Lerroux Asturya'lı madencilerin grevini bastırması için Franco'yu çağırır.
Ekim-Kasım	Oviedo'nun düşüşü, Asturya komününün sonu; acımasız saldırıda 5,000 kişi öldürülür; 30,000 kişi siyasi mahkum olarak tutuklanır.

1935

Ağustos	Komintern'in Yedinci Kongresi Halk Cephesi politikasını ilan eder.
25 Eylül	POUM kurulur.

1936

Ocak	Lerroux istifa eder; Cortes dağılır.
16 Şubat	Yeni seçimlerde Halk Cephesi iktidara gelir; Azana tekrar başbakan olur; Anarşistler ve POUM seçimlerde Halk Cephesi'ni destekler.
Mart	Estremadura'da köylüler toprakları işgal ederler.
Nisan	General Mola ayaklanmaya çağıran bir bildiri çıka-

	nır; Sosyalist ve Komünist gençlik gurupları birleşirler.
10 Mayıs	Azana, cumhurbaşkanı olarak Alcala Zamora'nın yerine geçer; Casares Quiroga başbakan olur.
Mayıs-Haziran	Fransa'da kitle grevleri; Fransız Halk Cephesi seçimleri kazanır; Leon Blum başbakan, Daladier savaş bakanı olur.
13 Temmuz	İspanyol Komünist Partisi hükümeti desteklediğini ilan eder.
17-21 Temmuz	Faşist ayaklanma Fas'ta başlar ve İspanya'ya yayılır; Quiroga işçilere silah vermeyi reddeder, yerine Martinez Barrio geçer; General Miaja savaş bakanıdır; Katalonya'da Companys işçilere silah dağıtmayı reddeder; Martinez Barrio'nun yerine Giral geçer; işçilere silah dağıtılır.
15 Ağustos	Fransa ve İngiltere İspanya'ya müdahale etmeyeceklerine dair anlaşma imzalarlar.
21 Ağustos	Zinoviev ve Kamenev SSCB'de büyük Moskova göstermelik mahkemelerinin ilkinde mahkum edilirler.
4 Eylül	Giral istifa eder; Largo Caballero Komünist Parti'nin hükümete katılması koşuluyla başbakan olur; Uribe(KP) tarım bakanı; hükümetteki altı sosyalist arasında Prieto (Hava ve Deniz Kuvvetleri Bakanı) ve Negrin (Maliye Bakanı) vardı.
26 Eylül	CNT ve POUM Katalonya'daki Generalitat'a (hükümete) katılır; Nin(POUM'ın lideri) adalet bakanı olur.
10 Ekim	Merkezi hükümet milislerin bağımsızlığına son verir.
29 Ekim	Madrid kuşatması başlar.
Kasım	Merkezi hükümet anarşistleri (Garcia Oliver, adalet bakanı) de kapsayacak şekilde yeniden oluşturulur; Madrid kuşatmasından kaçan Caballero hükümeti Valencia'ya taşır. Enternasyonal Tugaylar Madrid'e gelir.
16 Aralık	POUM hükümetten çıkarılır.

21 Aralık	Stalin'den Caballero'ya, özel mülkiyetin korunmasında ısrar eden bir mektup gelir.
25 Aralık	Alman-Japon anti-Komintern anlaşması imzalanır.

1937

25 Nisan	Guernica bombalanır.
Mayıs	Hükümetin Barselona telefon santralını işçi denetiminin elinden almaya çalışması yeni bir işçi ayaklanmasına yol açar; Caballero'nun yerine Negrin başbakan olur.
15-16 Haziran	POUM merkezi hükümet tarafından yasadışı ilan edilir; POUM liderleri tutuklanır.
31 Ekim	Merkezi hükümet Barselona'ya taşınır.
6 Kasım	İtalya anti-Komintern anlaşmayı imzalar.

1938

11 Ocak	Barselona'nın bombalanması başlar
Nisan-Haziran	Franco deniz kıyısına ulaşır ve cumhuriyetçi İspanya'yı ikiye böler.
Eylül	Enternasyonal Tugay Ebro kampanyasında son olarak çatışır; Chamberlain ve Daladier Hitler'le Münih anlaşmasını imzalar.
Kasım	Enternasyonal Tugaylar İspanya'dan çekilir.

1939

26 Ocak	Barselona teslim olur.
27 Şubat	Cumhuriyetçiler hala İspanya'nın üçte birini ellerinde tutuyorken, Fransa ve İngiltere Franco'yu tanır.
4 Mart	Cumhuriyetçi general Miaja teslim olmayı öneren bir manifesto yayınlar.
5-6 Mart	Hitler Çekoslavakya'yı işgal eder.
28 Mart	Madrid ve Valencia teslim olur; İspanya anti-Komintern anlaşmayı imzalar.
29 Mart	Çatışmalar durur.
1 Nisan	ABD Franco'yu tanır.
22 Ağustos	Stalin-Hitler anlaşması imzalanır.

Orgütler ve Isimler

CNT - Confederacion Nacional del Trabajo : Ulusal Emek Konfederasyonu, anarko-sendikalist sendika federasyonuydu. Yaklaşık bir milyon üyesi vardı.

Cumhuriyetçiler: Franco'nun Milliyetçi Cephe kuvvetlerine karşı Halk Cephesi hükümetini destekleyen bireyler ve partiler için kullanılan ortak isim. Azana'nın Cumhuriyetçi Sol Partisi de dahil, birçok partinin ismi içinde 'cumhuriyetçi' kelimesi vardı.

Durutti'nin Dostları - 1937 ilkbaharında Barselona'daki olaylar sırasında CNT'den ayrılan bir grup. İşçi iktidarını savunuyorlardı.

Esquerra Republicana de Catalunya - Barselona orta sınıfının alt katmanlarında etkin bir Katalan partisi, Liderleri Macia idi.

FAI - Federacion Anarquista Iberica : İberya Anarşist Federasyonu, Primo de Rivera diktatörlüğü sırasında gizli bir örgüt, çok daha büyük olan CNT'yi kontrol ediyordu; sağ kanat (Garcia Oliver) ve sol kanat (Durruti) olarak ikiye bölündü.

Falanj - İspanya Faşist Partisi

Halk Cephesi - 1935'de kurulan seçim cephesi. Şubat 1936'da seçimleri kazandı. PCE, PSUC, POUM, PSOE, Cumhuriyetçi Sol, Cumhuriyetçi Birlik, Esquerra ve Bask Ulusal Hareketi'ni kapsıyordu. POUM bazı kuşkuları olmasına rağmen Halk Cephesi'ne katılmıştı. CNT katılmadı ama seçimlerde geleneksel boykot tavrından vazgeçip Halk Cephesi için oy kullanılmasını tavsiye etti.

Halk Ordusu - 1937'de hükümet emriyle oluşturulan Cumhuriyet'in resmi ordusu. Milislerin yerine geçmesi hedeflenen Halk Ordusu milisler gibi demokratik, sosyalist örgütlenme tarzını benimsemiyordu. Tam bir burjuva ordu gibi örgütleniyordu.

İşçi ve Köylü Bloku: POUM'u oluşturmak için Sol Komünistlerle birleşmeden önce Katalan Federasyonu tarafından benimsenen isim.

Katalan Federasyonu: Katalan-Balearic Komünist Federasyonu'nun kısa ismi, 1930'da Komünist Parti'den ayrılan Joaquin tarafından yönlendirilen grup; daha sonra İşçi ve Köylü Bloku olarak tamnacaktı.

PCE - İspanya Komünist Partisi: Moskova'dan destek alan resmi komünist parti.

PCF - Parti Communist Français: Resmi Fransız Komünist Partisi.

POUM - Partido Obrero de Unificacion Marxista : Marksist Birleşik İşçi Partisi, Maurin'in İşçi ve Köylü Bloku ile Nin'in Sol Komünistler gurubunun birleşmesiyle 1935'te kuruldu. İspanya'nın en parlak devrimci partisi. Devrimin gerekliliğini anlayan bir parti.

PSOE - Partido Socialista Obrero Espanol : İspanyol Sosyalist İşçi Partisi: reformist sosyal demokrat parti, sol ve sağ kanat olarak ikiye ayrıldı, Largo Caballero ve Indalecio Prieto tarafından yönetildi; 1936'dan iç savaşın sonuna kadar iktidarda kaldı.

PSUC - Partido Socialista Unificado de Cataluna: Katalan Komünist Partisi, fiilen Katalonya'da PCE'nin bir uzantısı.

Radikaller - Alejandro Lereroux liderliğinde liberal bir parti olarak kurulan ve hızla sağa kayan burjuva bir parti; 1933 Eylülünden 1936 Ocağına kadar iktidar kalmıştı.

Sendikalist Parti - CNT'nin sağ kanadı, Pestana tarafından yönetiliyordu.

SFİO - Section Française del l'International Ouvrière: İşçi Enternasyonal'inin Fransız Seksiyonu. Fransız reformist parti.

Sol Komünistler: Bu isim, Andres Nin liderliğindeki İspanyol Bolşevik-Leninistler tarafından benimsenmişti. Daha sonra Katalan Federasyonu ile birleşerek POUM'u oluşturdular.

Sol Muhalefet: Troçki taraftarları tarafından kullanılan isim. 1935'e kadar Nin'in gurubu İspanyol Muhaliflerini de kapsıyordu.

UGT - Union General de Trabajadores : Genel İşçi Sendikası, İspanya'da ikinci en büyük işçi sendikasıydı, Sosyalist Parti tarafından yönlendiriliyordu.

İsimler

Abd El-Kerim - Fas'lı ulusal kurtuluş lideri. İç Savaş sırasında Fransa'daki Halk Cephesi hükümeti tarafından hapse atılmıştı.

Manuel Azana - Cumhuriyetçi Sol Parti lideri ve Halk Cephesi hükümetinin ilk başbakanı.

Leon Blum - Fransız SFIO lideri ve Fransız Halk Cephesi Hükümetinin başbakanı.

Largo Caballero - PSOE'nin sol kanat lideri

Lluis Companys - Katalonya cumhurbaşkanı

Joaquin Maurin - Katalan Fedarasyonu'nun lideri. POUM kurulunca, liderlerinden biri oldu.

Andres Nin - POUM'un liderlerinden biri. PCE'nin kuruculardan biri. Kızıl Sendikası Enternasyonal'ın Genel Sekreteriydi. Sol muhalefeti desteklediği için 1927 yılında PCE'den ihraç edildi. İspanya'daki sol muhalefet örgütünü kurdu. Daha sonra Troçki ile anlaşmazlığa düştüler. Kısa bir süre için Katalonya hükümetinin Adalet Bakam oldu. Haziran 1937'de Stalin'in gizli polisi olan GPU tarafından işkence edilip öldürüldü.

George Orwell - POUM milisiyle beraber savaşan bir İngiliz yazar ve sosyalist. Türkçe'de yayınlanmış İspanya İç Savaşı ile ilgili en iyi kitap olan "Katalonya'ya Selam'ı yazdı.

İndalecio Prieto - PSOE'nin sağ kanat lideri

Maurice Thorez - Fransız Komünist Partisi Genel Başkam.

Matignon Anlaşması - 1936'da Fransa'daki genel grevi bitiren anlaşma.

1936'da Halk Cephesi hükümeti seçildikten sonra, Madrit'de muazzam 1 Mayıs gösterisi.

Önsöz

İspanya: Kazanan faşizm oldu ama sosyalizm mümkündü

Şubat 1936'da kurulan Halk Cephesi hükümeti 5 ay sonra General Franco'nun ayaklanması ile karşı karşıya kaldı. O vakitler İspanyol sömürgesi olan Fas'taki askeri garnizonu ayaklandıran Franco İspanya'nın geri kalan bölgelerinde de ordu birliklerini ayaklanmaya çağırdı.

İçinde Sosyalist ve Komünist partilerin de bulunduğu Halk Cephesi hükümeti bu ayaklanmaya karşı çaresiz kaldı. Ne ordu birliklerini kendi tarafına kazanabildi ne de Franco'nun faşist ayaklanmasına karşı direnmek isteyen emekçileri silahlandırdı. Ama sonunda işçiler kendi başlarının çaresine bakarak silahlanmaya başladılar. İşçilerin silahlanma ve örgütlenme hızına ve gücüne bağlı olarak faşist ayaklanma durduruldu. Ne var ki, Halk Cephesi hükümetinin izlediği politikalar emekçilerin direnme azmine yeterince cevap vermedi ve süreç içinde faşistler İspanya'da demokrasiyi boğdular.

İspanya'da 1936 yılında başlayan iç savaş faşistlerin galibiyeti ile bitmesine rağmen bugün çeşitli ülkelerde yeniden başını kaldır-

makta olan faşistlere karşı mücadele etmek isteyenlere çok önemli dersler çıkarılabilecek bir deney oluşturmakta.

Çıkarılması gereken ilk ve belki de en önemli deney İspanya devrimi ile faşizme karşı mücadelenin ne denli kopmaz bağlara sahip olduğudur.

Halk Cephesi hükümetinin şaşkın olduğu ilk günlerde silahlanan ve faşistleri birçok cephede durduran işçiler sorunun sadece faşizm olmadığını, ezenle ezilen, sömürenle sömürülen arasındaki mücadele olduğunu gördüler. Silahlanan işçiler aynı zamanda fabrikalara, işletmelere el koydular. Her işyerinde, her fabrikada işçi komiteleri kuruldu. Ulaşım, haberleşme, sağlık, güvenlik silahlı işçi milislerinin eline geçti. İşçiler bununla da yetinmediler. Kırsal alanlara gidip yoksul köylüleri üretici birlikleri içinde birleştirdiler ve faşistlere karşı mücadeleye kazandılar. Bütün bunlar Cumhuriyetçi İspanya'da iki iktidarın yan yana varlığı anlamına gelmekteydi. Bir tarafta statükocu Halk Cephesi, diğer tarafta işçilerin ve yoksul köylülerin iktidarı. Faşizmin durdurulabilmesi için, demokrasinin kurtarılabilmesi için gerekli olan ikincisinin kazanmasıydı ama ne yazık ki kazanan statükoyu korumak için mücadele eden Halk Cephesi oldu. İkincisi, yani devrim kaybetti çünkü bütün İspanya çapında mücadeleyi örgütleyecek bir devrimci sosyalist işçi partisi yoktu.

İspanya yenilgisi dünyadaki diğer gelişmelerden ayrı olarak ele alınamaz. İspanya iç savaşı kısa süre sonra başlayacak 2. Dünya Savaşı'nın bir provası oldu. Dünya çapındaki güçler İspanya'da karşı karşıya geldiler.

Alman ve İtalyan faşistleri var güçleri ile Franco'yu desteklediler. Silah, bilgi ve eğitilmiş kadro yolladılar. İngiltere, Fransa ve diğerleri Almanya ile çatışmama uğruna tarafsız kaldılar ve Almanya ve İtalya'nın İspanya'ya silah göndermesine göz yumdular. Savaşın sonunda ise alelacele Franco rejimini tanıdılar. Fransa'da içinde Komünist partisi'nin de bulunduğu Halk Cephesi hükümetinin de aynı politikayı benimsemiş olması aslında tek başına İspanya'da Halk Cephesi politikalarının neden iflas ettiğini göstermektedir.

Sovyetler Birliği ise aynı yıllarda son derece acı günler yaşamaktaydı. 1929'da iktidara tam anlamı ile el koyan bürokrasi bu ülkede 1917'de gerçekleşen işçi devrimini yenilgiye uğratmış ve devlet kapitalizmini kurmuştu. SSCB artık bir işçi devleti değil başında

bir sermaye sınıfının bulunduğu bir ülke haline gelmişti. Stalin ise bu ülkenin tartışılmaz diktatörü olma mücadelesi vermekteydi.

İspanya'da iç savaş başladığında Moskova'da son devrimciler alçakça temizlenmekteydi. Parti içinde temizlik üstüne temizlik yapılmakta, devrimci geçmişe ait herşey imha edilmekteydi. Uluslararası komünist örgüt olan Komintern ise artık Stalin'in basit bir dış politika aygıtı haline gelmişti.

Ne yazık ki, SSCB'de devrimci geçmiş, devrimci kadrolar imha edilirken dünya işçi sınıfı giderek daha çok Moskova'ya bakmaktaydı. İlk bakışta çelişik gibi görünen bu durum tarihin ironilerinden birisidir.

Stalin'in emrindeki Komintern Çin'de Şanghay devrimini Çin Komünist Partisi'ni burjuva Şan Kay Şek'in Kuamingtang'ın peşine takarak boğmuş, Almanya'da Komünist Partisi'nin faşistlere karşı mücadeleden önce "sosyal faşist" diye suçladıkları sosyal demokrasiye karşı mücadeleye itmiş ve sonunda Hitler'in iktidara gelmesine yol açmış, Fransa'da İspanya'dakine benzer bir Halk Cephesi iktidarına Fransız Komünist Partisi'ni sokarken o güne kadar ki tüm komünist gelenekten ayrılmış ve işçi sınıfının partisini sermaye sınıfının arkasına takmıştı. Bütün bu gelişmeler SSCB'nin yaşaması uğruna yaşanmış fakat Avrupa'nın ve dünyanın dört bir yanında karanlık ortalığı kaplamıştı. Karanlık arttıkça işçiler çaresizce işçi sınıfının ilk vatanı Rusya'ya daha fazla bakar olmuştu.

İspanya'da Komünist Partisi Halk Cephesinin mimarlığını yaparken yol göstericisi stalinist Rus bürokrasisiydi. Amaç işçi sınıfını sermaye sınıfı ile yan yana getirmek ve faşizmi engellemekti ama bu uğurda devrimde ertelenmekteydi. Daha da ötesi, bu küçük kitapçığın ileriki sayfalarında anlatıldığı gibi devrim İspanyol stalinistleri tarafından bizzat bastırıldı. Barselona'da binlerce devrimci işçi katledildi. Düzen Komünist Partisi eliyle İspanya'ya geri getirildi ve bundan karlı çıkan Franco ve falanjistler oldu.

Stalin ve Rus egemen sınıfı İspanya'da özel mülkiyetin korunmasını isterken asıl olarak Almanya'ya karşı İngiltere ve Fransa'nın desteğini aramaktaydı. Asıl amaç onları korkutmamaktı. Sonuç ise İspanya'da devrimin yenilmesi, faşistlerin kazanması ve Nazilerin daha saldırganlaşması oldu. Rusya ise zaman kazandı ve savaşa İngiltere ve Fransa ile birlikte girdi.

İspanya iç savaşının öne çıkardığı çok açık: Faşizmi yenmek için sadece kararlılık, savaşçılık yetmiyor. Hatta büyük yığınların mücadeleye kazanılması da yetmiyor. İspanya'da bütün bunlar vardı. Bunlara ek olarak gerekli olan doğru ve devrimci politikalar ve bu politikaları hayata geçirecek devrimci bir partinin varlığıdır. Aksi takdirde yenilgi kaçınılmaz.

İspanya iç savaşı faşizme karşı mücadele dersleri vermenin yanı sıra stalinizmin çirkin yüzünün de çok açıkca teşhir olduğu bir tarihsel dönem. 1989 Doğu Avrupa devrimlerinden sonra stalinizm bu ülkelerde çökünce artık dünya işçi sınıfı hareketi içinde eskisi kadar öneme sahip değil. Ama sınıf işbirlikçiliği, ihanet daima işçi hareketinin önünde duran tehlikeler. O yola sapıldığında sonuç felaket. İşte İspanya! O yola girilmediğinde ise özgürlük var, büyük çalışan yığınlar için insanca bir yaşam var.

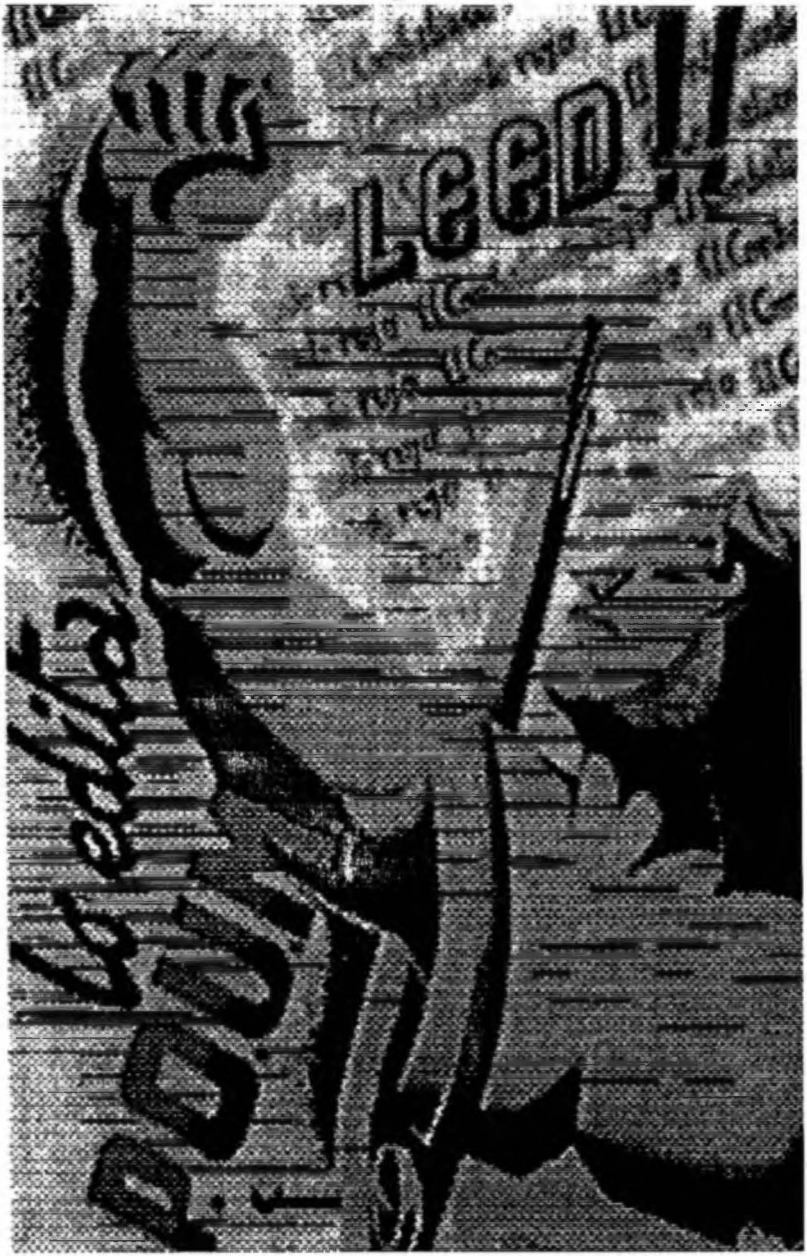
Bir büyük devrimcinin, Rosa Lüksemburg'un dediği gibi, ya barbarlık, ya sosyalizm. İspanya'da barbarlığı gördük ama sosyalizm mümkündü!

1934'de Asturias'daki işçi köylü ayaklanmasının bastırılmasından sonra işçiler tutuklanıyor. Onların 5000'i öldürülecekti.

Franco'nun darbesine karşı ayaklanan Madrit halkının birçoğu Madrit garzinonundaki çatışmalarda öldü

POUM'un bir afişi

1

HALK CEPHESİ VE FRANCO'NUN GÜÇLENMESİ

1930'larda İspanya sınıf çatışmalarının yoğun olduğu bir ülkeydi. 1936'daki olaylar, son beş yılda meydana gelmiş olan sınıf mücadelelerinin kaçınılmaz sonucuydu.

İspanyol işçi sınıfı gençti ve hızla büyüyordu. 1910-1930 yılları arasında iki katma çıkmıştı ve çalışan nüfusun dörtte birini oluşturuyordu. Başlıca dört bölgede yoğunlaşan sanayi çok eşitsiz dağılmıştı: Demirin, çeliğin ve gemi yapımında kullanılan hammadde üretiminin yüzde yetmişini üreten Bask Bölgesi; kömür üretiminin tamamının elde edildiği Asturya; başşehir Madrid; ve çalışan nüfusun yarısından fazlasının yaşadığı Katalonya Bölgesi. Ve Endülüs'te, bölgedeki toprak sahiplerinin büyük sığır ve tahıl çiftliklerinde gündelikçi işçi olarak çalışan 800,000'den fazla işçi yaşıyordu.

İşçi sınıfı hareketi iki büyük sendika arasında paylaşılmıştı. Bunların en büyüğü Sosyalist Parti (PSOE) tarafından yönlendirilen Genel Emekçi Sendikası (UGT) idi. Ancak Katalonya'da işçilerin çoğunluğu anarko-sendikalist bir örgüt olan Ulusal Emek Konfederasyonu'na (CNT) bağlıydılar. Komünist Parti'nin (PCE) de örgütlediği bir sendika vardı ama bu sendikanın etkisi çok azdı ve daha sonra 1935'de UGT ile birleşecekti.

İspanya geç sanayileştiğinden ve bu sanayileşme büyük ölçüde yabancı sermayeye bağımlı olduğundan, merkezileşmiş bir egemen sınıf yoktu. 1931'e kadar İspanya, büyük toprak sahiplerinin egemen olduğu, yeni sanayicilerin çok az bir etkinliğe sahip olduğu monarşi ile yönetiliyordu. Seçimleri ve büyük şehirlerdeki genel grevi izleyen o yıl içinde monarşi kaldırıldı ve Cumhuriyet kuruldu. Cumhuriyetçi hükümet yeni bir yönetici sınıf yaratmayı ve İspanya'ya kapitalist demokrasiyi getirmeyi hedefleyen liberaller tarafından yönetiliyordu. Ancak onların politikaları, bir tarihçinin söylediği gibi 'işçileri tatmin etmiyor ve orta sınıfları korkutuyordu.'

Liberaller küçücük toprak parçalarında yaşamaya çalışan milyonlarca köylüye toprak reformu vaat ettiler ama asla sözlerinde durmadılar. Katalan halkına otonomi verdiler ama ulusal kimlikleri çok daha kuvvetli olan Bask'lılara aynı şeyi vermeyi reddettiler. Ve çalışma koşullarında reformlar ve ücretlerde artış sözleri verdiler ama dünyadaki krizin neden olduğu kitlesel işsizlikteki artış için hiçbir şey yapamadılar. Temmuz 1931'de, Ocak 1932'de ve Ocak 1933'de işçiler vaat edilen reformlar için greve gittiklerinde, polis ve ordu tarafından püskürtüldüler.

İşçilerin hayalkırıklığı ve orta sınıfların devamlı sağa kayması arasında sıkışan hükümetin durumu giderek güçleşiyordu. Ekim 1934'de hükümet düştü, ve iktidar neo-faşist partinin eline geçer gibi oldu. 'Viyana Berlin'den daha iyidir' sloganı altında (Almanya'da Hitler iktidara el koyunca işçiler hiç direniş göstermediler. Aksine Viyana'da işçiler barikatlar kurup günlerce direndiler.) PSOE genel ayaklanma çağrısı yaptı. Şehirlerin çoğunda, bu çağrı, çabucak kırılan büyük grevlerden başka ses getirmedi. Yalnızca Asturya'da işçiler silahlandılar.

UGT, CNT ve PCE birleşik cephesi önderliğinde 20,000 Asturya'lı madenci ayaklandı ve yaşadıkları bölgelerin denetimini ellerine geçirdiler ve General Franco'nun ezici askeri kuvvetlerine karşın bu bölgeleri iki hafta ellerinde tuttular. Teslim olduktan sonra 3,000'den fazla madenci katledildi ve bunu izleyen baskı süresince bütün İspanya'da 40,000 militan hapse atıldı. Yeni hükümet işçi hareketine karşı sıkı önlemler aldı ve 1931'de yapılan sınırlı reformları kaldırdı.

Ancak baskı işçi sınıfına yeni bir birlik duygusu kazandırdı ve

siyasi tutukluların serbest bırakılması için kitlesel bir kampanya başladı. Hükümetin önleyemediği 1 Mayıs 1935'de özel sektördeki bir günlük genel grev bu kampanyanın gücünü gösterdi. Bu birlik duygusunun ardından, Şubat 1936'da Halk Cephesi koalisyonu seçimleri kazandı.

Halk Cephesi orta sınıfların başlıca partilerinin ve işçi örgütlerinin bir araya geldikleri bir seçim koalisyonu olarak önceki yıl kurulmuştu. Cumhuriyetçi tarafta, Manuel Azana önderliğinde Cumhuriyetçi Sol, Cumhuriyetçi Birlik, iki belli başlı Katalan milliyetçi parti ve iki milliyetçi Bask partisinin daha küçüğü olan Bask Ulusal Hareketi vardı. İşçilerin tarafında, PSOE, PCE, Katolonya Birleşik Sosyalist Partisi ile Katalan sol partilerin birleşerek oluşturduğu Katalan Komünist Partisi (PSUC) vardı. Bir takım itirazları olmasına rağmen marksist POUM da bu anlaşmayı imzaladı.

Seçim sonuçları bakımından Şubat 1936 zaferi sınırlıydı. Bu zafer, ancak CNT'nin seçimlerde oy kullanmama geleneğinden vazgeçmesi sonucunda kıl payıyla kazanıldı. Göreve gelen hükümet, sol partilerin tümü tarafından desteklendiği halde, başbakan Manuel Azana önderliğindeki orta sınıf Cumhuriyetçilerden oluşuyordu. Programı son derece ılımlıydı ve bu program 'sosyal veya ekonomik sınıf motifleriyle yönetilen bir cumhuriyet değil, genel ve sosyal ilerleme motiflerini içeren bir demokratik özgürlük rejimi' talep ediyordu.

Bir avuç orta sınıf aydın dışında böyle soyut fikirlerin İspanyol toplumunda yeri yoktu. İşçiler mücadeleye hazır olmalarının bir ifadesi olarak Halk Cephesi'ne oy vermişlerdi ve vaat edilen reformları beklemeye niyetleri yoktu. Madrid'li bir sosyalistin söylediği gibi; 'İşçiler ileri gitmek istiyorlardı, sadece siyasi tutukluların serbest bırakılmasıyla ve Ekim 1934 devrimci ayaklanması nedeniyle işten atılanların işlerine geri dönmesiyle yetinmiyorlardı. İçgüdüsel olarak, ille de iktidarı ele geçirmek için değil, sovyetleri oluşturmak için değil, cumhuriyetin ilam ile başlamış olan devrimi daha ileri götürmek için bastırıyorlardı."[1]

Seçimlerden sonraki gün, işçiler Valencia, Oviedo ve diğer şehirlerdeki hapishaneleri boşalttılar ve yüzlerce tutuklu militanı serbest bıraktılar. Bütün ülkeyi bir grev dalgası kapladı, her şehirde ve eyaletlerin çoğunda en az bir genel grev oldu. 10 Haziran'da, 24

Haziran'da ve Temmuz'un ilk günlerinde, bir milyondan fazla işçi, ücret artışları ve 1934'de işten atılan militanların işlerine iadesi gibi genel siyasi taleplerle grevdeydi.

Şehirlerdeki direnişin aynısı köylerde de yaşanıyordu. Doğu ve güney İspanya'da topraksız tarım işçileri ve yoksul köylüler büyük toprak sahiplerinin topraklarına el koydular. Mayıs'tan Temmuz'a kadar daha çok ücret ve daha iyi çalışma koşulları talebiyle grev üstüne grev patlak verdi ve bu grevler geleneksel köy sınırlarını aşarak bütün bölgelere hatta eyaletlere yayıldı.

İşverenler ve toprak sahipleri Halk Cephe'sinin işçilerin isyan dalgasını önleyebileceğine inanmıyorlardı. İnandıkları her şey - özel mülkiyetin kutsallığı, İspanya'nın birliği, kilise, aile - aşağıdan gelen isyanla tehlikeye giriyordu. Bunlar orduyu ve faşistleri bu tehlikeyi engelleyebilecek yegane güç olarak görüyorlardı. Orta sınıf gençliğin açık bir faşist parti olan Falanjlara akın etmesi, giderek solcuları sokaklarda silahlı çatışmaların içine itti. Şubat'taki seçimlerden Franco'nun Temmuz'daki ayaklanmasına kadar, her gün ortalama iki kişi böyle çatışmalarda ölüyordu. Aynı zamanda, sağcılar militanların öldürülmesini örtbas ediyorlardı. PSOE ve PCE'nin silahlı kuvvetler içinde gizli örgütlenmeleri vardı ve bunlar solcuların kolayca silahlara ulaşabileceği yegane unsurlardı. Bu solcu subaylar sağcıların saldırılarına aynı şekilde karşılık veriyorlardı.

İki taraf arasında silahlı bir çatışmanın kaçınılmazlığı olaylara katılan bütün güçler tarafından anlaşılmıştı. İspanyol kapitalizminin dünya pazarında rekabet etme yeteneği dünyadaki ekonomik kriz ve işçilerin direnişleri nedeniyle büyük ölçüde azalmıştı. İşverenler bu çıkmazdan tek çıkış yolu görüyorlardı - bu da işçi sınıfı hareketinin imhasıydı.

İspanyol işçilerinin büyük bir kısmı sonuna kadar bir mücadelenin gerekli olduğunu anlamışlardı ve bu mücadele için hazır olmaya kararlıydılar. Bir örnek vermek gerekirse: 14 Nisan'da Cumhuriyet'in yıldönümü için askeri bir tören düzenlendi. Faşistlerin yerleştirdiği bir bomba protokol tribününün altında zarar vermeden patladı. Bu bomba hükümetin üyelerini öldürmek amacıyla konmuştu. Güney sahillerindeki Malaga'ya yakın küçük bir kasaba olan Mijas'ın belediye başkanı, kasabaya döndüğünde, bomba olayını duyan silahlı işçilerin bu olayın askeri darbenin başlangıcı olduğunu

sanarak kasabadaki her sağcının tutuklanması için baskıda bulunduklarını öğrendi.[2]

Halk Cephesi sağdan gelecek olan tehlikenin çok iyi farkındaydı. Sağ güçleri daha fazla tahrik etmemek için işçilerden taleplerini yumuşatmalarını istedi. Örneğin PSOE'nin gazetesi tarımda olan grev dalgası için 'Bu grevler gerçekten anarşist ve sağcıların öfkesini provoke ediyorlar.' diyerek karşı çıkıyordu. PCE'nin gazetesi, *Mundo Obrero*, Madrid inşaat işçilerinin grevini bitirmeye çalışarak, şöyle yazdı: '16 Şubat'tan sonra faşist patronların yeni mücadele biçimi işçileri mücadeleye provoke etmek ve böylece işçilerle hükümeti karşı karşıya getirmek ve dolayısıyla bir darbenin ön koşullarından birini hazırlamaktır. Bundan sonra grevleri nasıl bitireceğimizi bilmemiz lazım'. *Mundo Obrero* grevin devam etmesini isteyen CNT'yi faşistlerle işbirliği içinde olmakla suçladı.

Halk Cephesi'nin ve reformist partilerin korkaklığı, sağcıları yatıştırmak yerine, onlara bir darbenin hiçbir ciddi direnişle karşılaşmayacağı inancıyla planlarını ileriye götürme güveni sağladı.

17 Temmuz sabahı, General Franco Fas'taki İspanyol askeri garnizonunda bir ayaklanma örgütledi ve diğer bütün askeri garnizonları darbeye katılmaya çağırdı. Birkaç saat içinde bu ayaklanmadan haberi olmasına rağmen hükümet, tam bir gün suskun kaldı ve bu suskunluğunu sadece ayaklanmanın İspanya'da hiçbir desteği olmadığını söyleyerek bozdu. 18 Temmuz öğleden sonra, Seville'in, Saragossa'nın ve Navarre eyaletinin düşüşü dahil ayaklanmanın bütün boyutlarını öğrendiklerinde ise uzun bir mesaj yayınladılar:

> "Hükümet bütün yarımadanın sakin olduğunu söylüyor. Hükümet işçi örgütlerinden aldığı destek tekliflerini takdir ediyor ve teşekkür ediyor. Ama hükümete yapılacak en iyi yardım, devletin askeri gücüne güvenin ve sükunetin iyi bir örneği olarak günlük hayatın normal olarak devamını sağlamaktır"

Bu yalan propagandaya PSOE ve PCE'nin cevabı, UGT'nin bile yaptığı gibi, işçilerin silahlandırılması talep etmek değil, yalanı tekrarlamak oldu: 'Zor bir durumdayız, ama çaresiz değiliz. Hükümet, bu yasal olmayan teşebbüsü yenecek yeterli kaynaklara sahiptir. Hükümetin kaynakları yeterli olmadığı takdirde, bütün İspanyol prole-

taryasını kontrolu altında tutan Halk Cephesi müdahale istenir istenmez müdahale edeceğini ciddi bir şekilde Cumhuriyet'e vaat ediyor. Hükümet emreder ve Halk Cephesi uygular."[3]

İşçileri Cumhuriyet'i savunmaya çağıracağı yerde, Hükümetin tepkisi 17 Temmuz gecesi Franco'nun kendisi ile temasa geçip, orduya taviz vererek bu isyanın iptal edilmesini rica etmek oldu. Sadece Franco pazarlığa girmediği ve tamamen teslim olmalarını istediği için, onların hainliği suya düştü. Yukarıdaki açıklamayı yaptıkları sırada, PSOE ve PCE liderlerinin bunu öğrenmiş olmaları gerekiyordu. Ancak, onlar üyelerine asla gelmeyecek olan bir çağrıyı beklemelerini ve zaten onlara ihanet etmeye çalışmış bir hükümete güvenmelerini tavsiye etmekten başka bir şey yapmıyorlardı.

Bunların yüzünden kaybedilen iki gün belirleyici bir öneme sahipti. Franco'nun denetimindeki tek güvenebileceği kuvvet 25,000 kişilik güçlü Afrika Ordu'suydu. Garnizonların bir kısmı - Navarre, Leon, Estremadura ve Endülüs'tekilerin büyük çoğunluğu - ayaklanmaya hemen katılırken, ordunun büyük bir kısmı ayaklanmanın başarılı olup olmayacağını görmek için bekliyordu. Donanma bir bütün olarak ayaklanmaya katılmayı reddetti ve sağcı subaylar denizciler tarafından hemen silahsızlandırıldılar. Yarın düzine savaş gemisi Afrika Ordu'sunun Fas'tan İspanya'yı geçmesini önlemek için Cebellitarık Boğazını kapattı. Ancak deniz filosunun büyük bir kısmı doğu kıyılarındaki limanlarda demirli kaldı. Eğer bunlar hemen güneye gönderilselerdi, ayaklanma daha doğmadan boğulabilirdi.

Ama böyle yapmakla Akdeniz'e giriş kapanmış olacak, İngiliz ve Fransız ticareti büyük ölçüde engellenecekti. Bu ülkelerin desteğini kazanma beklentisi içinde olan Halk Cephesi hükümeti için böyle bir hareket kabul edilemezdi. Hükümetin kararsızlığı, Franco'ya, Hitler ve Mussolini'nin sağladığı uçaklarla büyük miktarda askeri yarımadaya götürmek için zaman kazandırdı. Dolayısıyla, bu, Franco'ya İspanya Yarımadasında güvenli ve savunulabilir bir yer sağladı. Savaşın daha başlangıcında, Halk Cephesi'nin önceliklerinin neler olduğu ortaya çıkmıştı.

Kazandıkları veya kazanmayı umdukları herşeyi ortaya koyan işçiler bu kaderi kabullenmeye razı değillerdi. 19 Temmuz sabahı silahlı işçiler Madrid ve Barselona'da kışlaları kuşattılar ve içerdeki askerlerden subaylarına karşı ayaklanmalarını istediler. Kışlalar dü-

şünce, parti veya sendika kartı gösterebilen işçilere silah dağıtıldı. Aynı olaylar zinciri daha önce askerlerce düşürülmemiş hemen hemen her şehirde yaşandı.

Şehirlerin faşistlere karşı güvenliği silahlı işçi devriyeler tarafından sağlandıktan sonra, sendikalar ve partiler çevredeki köylere dağıtılacak olan askeri birlikleri örgütlediler. Bir hafta içinde Katalonya'dan gönderilen birlikler komşu Aragon bölgesinin yarısını kurtararak devrim için hayati olan bir yiyecek kaynağı sağladılar. En şiddetli çatışmaların yer aldığı güneyde, yabalarından başka silahları olmayan tarım işçileri tarafından köyler birer birer ele geçirildiler.

Başşehir Oviedo dışında bütün eyaleti kurtarmış olan Asturya madencileri, Oviedo'yu kuşattılar ve Madrid'in savunması için 6,000 militan yolladılar.

Temmuz sonuna kadar savaş cepheleri belirlenmişti. Orta ve doğu İspanya, güney ve kuzey kıyılarının büyük bir kısmı yani işçi sınıfının yaşadığı bölgeler askeri ayaklanmayı başarıyla püskürtmüştü. Kısa zaman içinde tamamlanması düşünülen askeri darbe şimdi uzun sürecek bir iç savaşa dönüşmüştü.

Franco, tuzağa düşmüş korkak bir tavşan gibi davranan Halk Cephesi hükümetinin eylemleriyle değil, silahlanmış işçilerin eylemleriyle püskürtülmüştü. Onların cesareti, kararlılığı ve hemen saldırıya geçme ihtiyacının önemini anlamaları, ordunun büyük bir kısmını ve hatta büyük şehirlerde polisi peşlerinden sürüklemiş ve köylülükle can alıcı bağlar oluşturmuştur. Onlar bu ana hakimdiler.

Cumhuriyetçi hükümet hayatta kaldığı halde, ona destek olan devlet çökmüştü. Ordu ya askeri ayaklanmaya ya da işçi direnişine katılmıştı. Polis ve jandarma cepheye gönderilmişti ve onların yerine düzeni silahlı işçi devriyeleri koruyordu. İşadamlarının, toprak sahiplerinin ve memurların büyük çoğunluğu Franco'nun elinde olan bölgelere kaçmışlardı.

Günlük hayatın kurumları çöktükçe onların yerini alacak yenileri yaratılıyordu. Her mahallede sağlık, ulaşım, beslenme ve yeni milisler kazanma görevlerini üstlenen işçi komiteleri kuruluyordu. Fabrikalarda, ofislerde, madenlerde ve atölyelerde üretim işçilerin denetiminde devam ediyordu. Aragon ve Endülüs'ün bir kısmında, köylüler toprağı işlemek, ürünlerini satmak ve Katalonya'daki kom-

şu komitelerle takas etmek için tarım kollektifleri örgütlemişlerdi. Cephede, milisler kendi subaylarını kendileri seçiyorlardı, askeri selam yasaklanmıştı ve stratejik askeri kararlar oylanarak alınıyordu.

Son derece eşitsiz ve parça parça gelişen süreç, en az Bask bölgesinde ve en fazla da Katolonya'nın başkenti Barselona'da kendini hissettiriyordu. İspanya'da işyerlerinin büyük bir kısmı hala burjuvalara aitti ama Barselona'da tekstil ve inşaattan, sinemalara kadar bütün endüstri işçilerin kollektif denetimi altındaydı. İşçiler işyerinin sahibiydiler. CNT'li işçiler çeşitli işkollarında şehir çapında işçi denetim kuruluşları kurdular. Dolayısıyla işçi atılmadan üretim merkezileştirilebilirdi. Ücretler arttırıldı, çalışma saatleri kısaldı ve bir çok sosyal hak sağlandı.

Barselona'da günlük hayattaki devrim başka her yerden daha ileri gitti. Mahalle komitelerinde kadınlar ve erkekler eşit role sahip oldular. Kadınlar milis kuvvetlerine katıldılar. Büyük mağazalarda çalışan işçilerin genel toplantılarında, kadın işçiler cinsel tacizle ilgili sorunlarını dile getirme cesareti buldular. Kürtaj yasallaştı, doğum kontrolü ile ilgili bilgiler isteyene veriliyordu. CNT 'bir kadınla bir erkeğin serbestçe hiçbir zoriamaya dayanmayan birleşmelerine' dayanan laik bir evlilik biçimini kurumlaştırdı. Devrimin yükselmesiyle birlikte kadının ikinci sınıf vatandaş olmasıyla ilgili geleneksel fikirler kayboldu. Birkaç ay içinde toplumda kadının durumu dünyanın hiçbir ülkesinde olmadığı kadar ileri gitti.

Devrimden altı ay kadar sonra George Orwell'in anlattıkları devrimci Barselona'nın en iyi resmini çizmektedir:

> "Hayatımda ilk defa işçi sınıfının hakim olduğu bir şehirde bulunuyordum. Yaklaşık her büyecek bina işçilerin elinde ve. ya kızıl bayraklarla ya da anarşistlerin kızıl ve siyah bayraklarıyla süslenmiş; hemen hemen her kilise tahrip edilmiş ve dini resimler ve heykeller yakılmış. Şurda burda kiliseler işçi gurupları tarafından son taşına kadar yıkılıyordu. Her dükkan ve kahvede işçi denetiminde olduğu yazılan bir tabela vardı; ayakkabı boyacıları bile bir kollektif kurmuşlar ve onların sandıkları kırmızı ve siyaha boyanmıştı. Garsonlar ve tezgahtarlar yüzünüze bakıyorlar ve size eşit davranıyorlardı. Bu dönemde 'siz' yok oldu ve herkes

'sen' diyordu. Bahşiş yasayla kaldırılmıştı; ilk deneyimim bir hamala bahşiş vermeye kalktığım için otel müdürü tarafından uyarılmam oldu.

"Özel arabalar yoktu, özel araçların hepsine el konmuştu ve bütün tramvaylar ve taksiler kırmızı ve siyaha boyanmıştı. Her yerde devrimci afişler asılıydı. İnsan kalabalıklarının aşağı yukarı gidip geldiği şehrin en büyük caddesi Ramblas'da, hoparlörler bütün gün ve gece devrimci şarkılarla çınlıyordu. Ve en garibi kalabalıkların görünüşüydü. Dış görünüşü itibariyle zengin sınıfların hemen hemen yokolduğu bir şehirdi.

"Her şeyden önce, devrime ve geleceğe inanç vardı. Karanlıktan eşitlik ve özgürlük çağına çıkmak gibi bir duygu vardı. İnsanlar kapitalist bir makinanın bir tekerleği gibi değil insan gibi davranmaya çalışıyordu."[4]

O zaman dünyadaki her sosyalist Orweli'in duygularını paylaşıyordu. Batı Avrupa ve Amerika'nın her yerinde İspanya'daki mücadele için dayanışma kampanyaları örgütleniyordu. Mitingler, gösteriler düzenleniyordu. İspanya'dan gelen tanıklar şehir şehir dolaşıp toplantılarda konuşmalar yapıyorlardı. Faşistlerle olan ticareti engellemek için sendika yönetiminin desteğini kazanmak çoğunlukla imkansız olduğu için, genellikle Enternasyonal Tugay aracılığıyla gönderilmek üzere para toplamak için kampanyalar düzenleniyordu. Kampanyalar Halk Cephesi'nin politikasına göre düzenlendiği ve sosyalizmden bahsetmekten kaçındığı halde, İspanya mücadelesi bir sosyalist kuşağı etkiledi. Onlar bu mücadeleyi faşizmin ilerlemesini durdurabilecek bir umut olarak görüyorlardı ve böyle bir zaferin işçi iktidarına yol açabileceğini öngörüyorlardı.

Orwell'in Barselona'da gördükleri bütün Cumhuriyetçi İspanya için geçerli değilse de, bunlar neler olabileceğinin birer göstergesiydi. Sürecin eşitsiz gelişmesi hayati bir eksiklik değildi; eşitsiz gelişme devrimlerin genel bir niteliğiydi. İspanya işçi sınıfının en büyük, en militan ve mücadelede en deneyimli kesimi Barselona'da olduğundan, orda devrim daha ileri gitmişti. Barselona'nın İspanya'nın diğer bölgeleriyle ilişkisi, 1917'de Petrograd'ın Rusya'nın diğer bölgeleriyle olan ilişkinin aynısıydı. 1917'de Rusya'da olduğu gibi, devrimin İspanya'da yayılma koşulları olsaydı, devrim başarılı

olabilirdi. Ancak iki can alıcı unsur eksikti.

Birincisi, ülkede ikili iktidar durumu varken - yani bir tarafta hükümet, diğer tarafta işçi komiteleri ve kollektifleri - ve devlet aygıtı işçi örgütlerinin ayaklanması karşısında otoritesini kaybetmişken, işçilerin güçleri henüz parça parçaydı ve aralarındaki ilişkiler zayıftı. Her kollektif, her mahalle komitesi ve her işyeri özerkti. Günlük çalışmaların gerektirdiği ölçüde birbirleriyle ilişki kuruyorlardı. Çeşitli işçi iktidarı aygıtlarının, savaş ve toplumu bir bütün olarak yürütebilecek merkezileşmiş bir iktidarda birleşme araçları yoktu. İspanyol işçileri günlük yaşamlarının denetimini egemen sınıfın ellerinden koparıp aldılar - ancak bu gücü sonuna kadar kullanabilecek araçlara sahip değillerdi.

İkincisi, ve daha önemlisi, işçi sınıfı içinde işçi iktidarını örgütlemeye istekli bir örgütün olmamasıdır. Birden ortaya çıkan tehdide karşı ayaklanma kendiliğinden ve plansızdı. İspanyol işçilerinin neye karşı savaştıkları netti ancak ne için savaştıkları net değildi. Bu mücadele yalnızca Cumhuriyeti savunmak için miydi, yoksa sosyalist bir toplum için mi? Bu sorunun cevabı savaşın sonunu belirledi.

1936 yazı, Devrim faaliyette;
Barselona'da işçi denetimi altında bir lokanta

1936 yazı, Devrim faaliyette;
Barselona'da bütün özel araçlara el kondu. Bu otomobil artık anarşit CNT sendikasına ait.

George Orwell'in yer aldığı POUM milisi Barselona'daki "Lenin" Gazinosunda cepheye sahiliyor.

2
SAVAŞ VE DEVRİM

İlk cevap, PCE, PSOE, Komünist Enternasyonal, Stalin ve bütün dünyada Cumhuriyeti destekleyenler tarafından verildi. PCE gazetesinin editörü Jesus Hernandez, şöyle yazdı: 'Tek isteğimiz demokratik Cumhuriyet'i savunmaktır.' Stalin, ayaklanmanın başlangıcında Franco ile pazarlık yapmaya çalışan Azana'nın hükümette kalmasını istiyordu. 'Böylece İspanya'nın düşmanlarının, onu(İspanya'yı) Komünist bir cumhuriyet olarak görmeleri önlenecekti.'

Halk Cephesi'ni destekleyenler, herhangi bir sosyalizm düşüncesi ortaya çıkmadan savaşın kazanılması gerektiğini düşünüyorlardı. Ve savaşı kazanabilmek için, Franco'ya karşı olan herkesin ve özellikle orta ve üst sınıfların önemli bir kısmının mümkün olan en geniş birliğini sağlamanın gerekli olduğunu düşünüyorlardı. Ve bu desteği kazanmak ve koruyabilmek için, bu sınıfların işçi sınıfına ve yoksul köylülüğe karşı olan çıkarlarını korumak gerekliydi.

Dolayısıyla, Katolik kilisesinin yozlaşmasını ve onun Franco'yu desteklemesini protesto etmek amacıyla halk bütün Valencia bölgesinde kiliseleri yaktığında, PCE bu olayı şiddetle kınadı: "Kiliseleri ve manastırları ateşe vermenin karşı devrime hizmet ettiğini unutmayalım!"[5]

Daha da önemlisi, Halk Cephesi işçi ve köylü hareketinin kendi yaşamları üstünde denetim oluşturmasına karşı ellerinden geleni yaptılar. Köylerde, topraksız ve yoksul köylülerin açıkça Franco'nun ayaklanmasına katılmamış olan toprak sahiplerinin topraklarına el koymasına karşı çıktılar. Şehirlerde, aynı kısıtlama fabrikalarına el koyan işçilere uygulandı. İspanya'daki yönetimleri ne kadar kötü olursa olsun, yabancı şirketlerin mülkiyetine hiçbir koşulda doku-

nulmayacaktı. Ayaklanmanın hemen sonrasında, özellikle hükümetin güçsüz olduğu, ve Halk Cephesi'nin nüfuzunun az olduğu Katalonya'da bu kısıtlamaları tamamen uygulamak imkansız oldu. İşçi sınıfı hareketinin politik zaafları ortaya çıkınca, Halk Cephesi işçi sınıfı kazanımlarına sadece sözle değil, fiilen da karşı çıkma olanağı buldu.

Halk Cephe'sinin en büyük işçi sınıfı partisi PSOE idi. Sosyal demokrat bir parti olduğu halde kendini marksist bir parti olarak tarif ediyordu ve İngiltere'deki İşçi Partisi'nin ve Fransız Sosyalist Partisi'nin daha solundaydı. Ama esas olarak Indalecio Prieto liderliğinde sağ kanat ve Francisco Largo Caballero liderliğinde sol kanat olarak ikiye bölünmüştü. Kendi taraftarları Largo Caballero'yu 'İspanya'nın Lenin'i' olarak görüyorlardı. Savaşın başlangıcında sağ kanadın orta sınıf Cumhuriyetçilerden farkı kalmamıştı. Largo Caballero sağa sözde karşı çıkıyordu ama onlara karşı kesin bir savaş açmadığı için kendi taraftarlarına gerçek bir alternatif sunamıyordu ve dolayısıyla onların önemli bir kısmı PCE'ye geçti. Mayıs 1936'da PSOE'nin gençlik kanadının PCE'nin gençlik kanadı ile birleşmesi, PSOE'nin iktidarsızlığını kanıtladı. Kasım'da birleşen örgüt tamamen PCE'nin kontrolu altına girdi. Buna Largo Caballero'nun taraftarları ciddi bir direniş göstermediler. Bu noktadan itibaren PSOE fiilen bağımsız bir rol oynayamadı. Artık PCE duruma hakimdi.

Moskova'nın emirleriyle birleşen dört guruptan oluşan PCE'nin, 1930'da kurulduğunda sadece 800 üyesi vardı. 1934 ayaklanması arifesinde ise 20,000 üyesi vardı. Soldaki diğer güçleri 'sosyal faşistler' olarak suçlayan Stalin'in 'üçüncü dönem' politikası bu partinin işçi sınıfı içinde ciddi bir nüfuz kazanma şansını yok etti. 1934'de PCE yüzseksen derece bir dönüş yaptı. Artık merkezci* partilerle bile Halk Cephesi ittifakını savunuyorlardı. Bu amaçla orta sınıf Cumhuriyetçileri ve PSOE'yu en yumuşak biçimde bile eleştirmekten vazgeçtiler. 1936'da orta sınıfların ve özel mülkiyetin savunulması merkezi stratejilerini oluşturuyordu. Tavırları çok basitti - sosyalizm İspanya'nın gündeminde değildi; solun görevi sadece Cumhuriyet'i savunmaktı ve bunu yapabilmek için de mümkün olan en geniş sınıflar ittifakı zorunluydu.

(*) Merkezci: devrimci ve reformist politikalar arasında dalgalanan politik bir eğilim.

Bu tavır PCE'nin kendisi tarafından oluşturulmadı. Moskova'da Stalin tarafından kararlaştırıldı. Komünist Enternasyonal uzun zamandan beri dünya çapında kapitalizmin yıkılmasını hedefleyen devrimci bir örgüt olma niteliğini kaybetmişti; Sovyet dış politikasının bir aracı haline gelmişti. Stalin ve SSCB'deki yeni egemen bürokrasi için 1936'da dış politikayı belirleyen Nazi Almanya'sına karşı İngiltere ve Fransa ile ittifak yapma isteğiydi. İspanya'da bir devrim böyle bir ittifakı imkansız hale getirecekti çünkü böyle bir devrim her yerde egemen sınıfların istikrarını tehdit edecekti; dahası, Avrupa'daki bütün güç dengesini altüst edecek ve muhtemelen SSCB henüz savaşa hazır değilken İkinci Dünya Savaşını başlatacaktı. Dolayısıyla, İspanyol devriminin gerçekleşmemesi Stalin'in çıkarlarına hizmet edecekti.

PCE'nin saldırıları sadece kendinden daha solda olanlar içindi. Troçki, Zinoviev, Kamenev gibi hayatları boyunca devrimci olan insanları ve binlerce militanı Hitler'in ajanı olması bahanesi ile 1934-36 büyük Rus temizliklerinde ve göstermelik mahkemeleri ile Stalin tarafından öldürülüyordu. Benzer biçimde, PCE gün be gün İspanyol devrimcilerinin Franco'nun ajanları olduğunu iddia ediyordu. 'troçkist-faşist' terimi politik dile girdi. PCE hakimiyet kazandıkça bu terim idam cezası ile eş anlamlı kullanılıyordu.

Ancak, İspanyol devriminin yenilgisi yalnızca PCE'nin hainliği ile açıklanamaz. PCE büyük ölçüde savaşın gidişatını belirleyebiliyordu çünkü kendilerine devrimci diyenler tutarlı alternatif bir strateji önermeyi başaramadılar. İşçi hareketinin içinde sadece işçilerin zaferini yaymak ve ona güvenmekle savaşın kazanılabileceğini kavramış olan militanlar vardı. Onların bu kavrayışlarını sınıf işbirliğine karşı açık bir alternatife dönüştürmekteki başarısızlıkları Halk Cephesi stratejisinin peşine takılmalarına neden oldu.

Kendisine devrimci diyen en önemli örgüt CNT idi. Katalonya'nın en büyük sendikasıydı, 1911'de kurulmuştu ve açıkça 'özgürlükçü komünizmi' veya anarşizmi destekliyordu. CNT için devrim sadece patronu fabrikadan atmak, orduyu sokaklarda yenmek, ve o zaman hemen komünizmi kurmaktan ibaretti.

Sosyalizmin başarısının, doğrudan işyerinde seçilmiş ve her an görevden alınabilir işçi konseylerine dayanan, işçi sınıfı tarafından doğrudan denetlenen yeni bir devlet biçiminin yaratılmasına

bağlı olduğu, Rus devriminden çıkarılacak en büyük ders olmuştur. Sadece böyle bir yapılanma, eski düzenin tekrar toparlanıp, egemenliğini yeniden kurabileceği bir iktidar boşluğunun olmamasını sağlayabilirdi. Çünkü eski egemen sınıflar yenilgiyi kabullenip gitmiyeceklerdi. Franco'nun ayaklanması bu gerçeğin canlı bir örneği idi. Silahlı karşı devrim yeni bir iktidar biçimi - işçi iktidarı - tarafından püskürtülmeliydi ve kazanabilmek için, bu iktidar toplumun bütün katmanlarında örgütlenmeliydi.

Anarşist fikirlerin egemen olduğu CNT için, böyle bir politika kabul edilemezdi. CNT'nin anlayışına göre, bütün iktidarlar ve bütün politikalar aynı derecede kokuşmuştu. Onların çeşitli işçi iktidar organlarını tek bir merkezileşmiş yapıya bağlamadaki başarısızlıkları, dikkatsizliğin ve beceriksizliğin değil politikalarının sonucuydu. Bu İspanyol devriminin sonunu getiren politikalardan biriydi.

Çünkü, Katalonya'da CNT fiilen iktidardaydı. Hâlâ emir verebilen bir hükümet vardı, ama CNT onaylamadığı zaman bu emirler uygulanmıyordu. Bu ikili iktidar büyük ölçüde istikrarsız durumun bir gereğiydi - taraflardan biri diğerine ya isteğini kabul ettirecekti yoksa ezilecekti. CNT bunu anlayamadı ama eski sermaye sınıfı kesinlikle anladı.

20 Temmuz'da CNT'nin üç lideri Katalan cumhurbaşkanı Lluis Companys tarafından davet edildiler. Companys onlara şunları söyledi: "Bugün sizler şehre ve Katalonya'ya hakimsiniz... Kazandınız ve her şey elinizde; eğer bana Katalonya'nın cumhurbaşkanı olarak ihtiyacınız yoksa veya beni istemiyorsanız, bana bunu şimdi söyleyin. Aksine, eğer görevimde, parti unsurlarımla, ismimle ve prestijimle mücadeleye yardımcı olabileceğime inanıyorsanız... bir insan ve bir politikacı olarak bana güvenebilirsiniz. Ben Katalonya'nın toplumsal olarak en ileri ülkeler arasında olmasını istiyorum."[6]

CNT'li liderler şaşırdılar: "Sokaktaki çatışmalarda bulunmadığı için o durumu bizden daha net görüyordu." Liderlerden biri şöyle cevap verdi: "Şu anda bunun hakkında karar vermiş değiliz, dolayısıyla cevap veremiyoruz. CNT'ye geri dönüp rapor vermemiz lazım." Bu beklenilmeyen bir olaydı. Başka bir CNT lideri ekledi: "Katalonya ve CNT Companys'e güveniyordu ve cumhurbaşkanının görevine devam etmesini umuyordu."

Alternatifler bundan daha açık olamazdı; ya CNT iktidarı alacaktı ya da eski egemen sınıfın iktidarının devam etmesini kabullenecekti. Orta yol yoktu. Savaşı kazanmak gerekiyordu. Bunu gerçekleştirmek için kaynakları etkin bir biçimde kullanabilmek ve çeşitli cephelerde uyumlu askeri stratejiler yürütebilmek için otoriteye sahip tek bir merkezi liderlik gerekiyordu. CNT bu iktidarı örgütlemezse, mecburen varolan devletle işbirliğine girmek zorunda kalacaktı.

Temmuz'da CNT işçi iktidarını örgütlemeyi reddetti. Ağustos'ta Bask bölgesinde orta sınıf milliyetçilerin çoğunlukta olduğu bölgesel hükümetle birleştiler. Bir ay sonra bu hükümet hiç direniş göstermeden San Sebastian şehrini Franco kuvvetlerine teslim etti. Eylül'de CNT Katalan bölgesel hükümetine katıldı ve Kasım'da da Largo Caballero'nun başında olduğu ilk ulusal Halk Cephesi hükümetine katıldılar.

İşçi iktidarı için mücadele ettiğini iddia eden tek parti olan POUM (Marksist Birleşik İşçi Partisi) benzer bir yol izledi. POUM stalinizmi reddeden PCE'nin bazı eski üyeleri tarafından 1935'de kuruldu. Sık sık troçkist bir parti olarak tanımlanmasına rağmen, Troçki POUM'un politikasını şiddetle eleştiriyordu ve onun liderleri ve Troçki arasında hiç bir resmi bağ yoktu.

Halk Cephesi hakkında POUM net bir tavır almamıştı. Sınıf işbirlikçiliğinin tehlikeleri hakkında sözde doğru eleştiriler yapmasına rağmen, Halk Cephesi seçim koalisyonuna katılmıştı ve meclisteki sandalyelerin orta sınıf partilere çoğunluk sağlayacak şekilde paylaşılmasını kabul etmişti. POUM, Temmuz ayaklanmasında Katalonya'da önemli rol oynamıştı ve süratle büyümüştü. Temmuz ve Ağustos 1936'da üye sayısı dört misli arttırmış ve milislerinde 10,000 kişi yer almıştı. CNT'den sonra Katalonya'daki en büyük işçi örgütü olduğu için Halk Cephesi politikalarına karşı ilkeli bir alternatif sağlayacak bir konumdaydı.

Böyle yapamamasının sebebi CNT'nin gücüne doğrudan meydan okuma isteğinin olmamasıydı. POUM liderliği CNT liderliğini ikna etmeyi hedefliyordu, böylece dolaylı biçimde kendi nüfuzlarını yaygınlaştıracaklardı. Doğayısıyla Temmuz'da işçi konseylerinin kuruluşu için çağrı yaptıklarında, kendi taraftarlarını faaliyete çağırmıyorlardı, aksine bunu CNT liderliğinden talep ediyorlardı. CNT

bu talebi reddedip tersine burjuva hükümetlerine girince, POUM da bu mantığa uygun olarak aynı şeyi yaptı. Ağustos'ta Valencia'daki bölgesel hükümete katıldılar ve bir ay sonra Katalan hükümetindeki CNT'nin yanında yer aldılar. Ulusal Halk Cephesi hükümetine katılmamaları geç de olsa ilkeli davranmalarından değildi. PCE onların katılmasını veto etmişti.

Devrim yaparak savaşın kazanılacağını sözde savunanlar bile fiilen Halk Cephesi stratejisinin kuyruğuna takılmışlardı. Halk Cephesi'ne muhalefet olmak yerine CNT ve POUM, onun sol kanadını oluşturdular. Pratikte Katalan işçileri üzerindeki nüfuzlarını Franco'yu yenebilecek tek yolun devrimin geriletilmesi olduğunu söyleyen stalinist yalanı desteklemek için kullanıyorlardı.

Oysa, Franco'yu yenmek, sadece ve sadece devrimin yayılmasıyla mümkündü. İspanyol işçi kitlelerinin cesaret ve kararlılıkları Franco darbesinin hızlı zaferini engelledi. Bu cesaret ve kararlılık onların eski düzenin savunulmasından daha fazla bir şey için mücadele ettikleri inancından kaynaklanıyordu. Temmuz 1936'da işçilerin kazanımları zaferle kesinleşecekti. Barselona'da Orwell'ın gördüğü yeni sosyal düzen tamamlanacaktı.

Savaşı Franco'nun elindeki bölgelere taşımak ona karşı olan köylü kitlesini kazanmakla mümkün olacaktı. Bu, savaşı kazanınca Cumhuriyetin neler yapacağı hakkında soyut vaatlerle yapılamazdı. Çünkü Cumhuriyet 1931'den beri köylülere yerine getiremeyeceği sözler veriyordu. Artık sadece gerçek değişimler köylünün desteğini kazanabilirdi. Eğer toprak onu işleyenlerin eline geçebilseydi, eğer fabrikalar ve atölyeler işçilerin eline geçebilseydi ve eğer Fas'a bağımsızlık verilebilseydi (Franco'nun askerlerinin büyük biri kısmı Fas'lıydı), başka bir deyişle eğer devrimci değişim devam edebilseydi, o zaman faşist darbenin belini kırmak mümkün olabilecekti.

Bütün bunlardan birinin olabilmesinin gerekli önkoşulu Halk Cephesi politikasından tamamen ayrılmaktı. İşçi hareketi ile orta ve egemen sınıf partilerinin ittifakı devrimci hareketin gelişimi önünde hayati bir engeldi. Bu partiler en az Franco kadar İspanya'da kapitalizmin devamını destekliyorlardı. Franco'yla sadece hükümet biçimi, ekonomik krizden çıkış yolu ve işçi hareketiyle başa çıkmak yöntemi ile ilgili anlaşmazlıkları vardı. Ama son tahlilde, başarılı bir işçi devrimi Halk Cephesi'ni Franco'dan daha fazla korkutuyordu.

3
DEVRİMİN YENİLGİSİ: MADRİD

Aralık ayına kadar Cumhuriyet açısından savaş kötü gidiyordu. Ordunun büyük bir kısmının, hava kuvvetlerinin hepsinin - Franco'nun denetiminde olması ve Almanya ve İtalya'dan istediği kadar yardım alması, savaşın başlarında ona büyük bir teknik avantaj sağladı. Yaz ve sonbahar boyunca Franco'nun kuvvetleri İspanya'nın kuzeyinde ve güneybatısındaki yetersiz savunulan köylü bölgelerinde düzenli biçimde ilerlemişlerdi.

Franco'nun askerleriyle beraber acımasız bir baskı geldi. Örneğin, Madrid'in kuzeyindeki küçük bir dağ köyünde, 31 köylü Halk Cephesi'ne oy verdikleri için tutuklandılar. Sorgudan sonra bunlardan 13 kişi bir kamyonla köyün dışına çıkarıldılar ve yol kenarında öldürüldüler. Seville yakınlarında 11,000 nüfuslu bir kasaba olan Loro del Rio'da, faşistler kasabaya girdiklerinde 300 den fazla kişiyi öldürdüler. Baskı şehirlerde çok daha şiddetliydi, öylesine ki bugüne kadar öldürenlerin kesin sayısı bilinmemektedir.[7]

Kasım'da Franco'nun kuvvetleri Madrid banliyölerine ulaşmıştı. Madrid'in düşmesi, Franco'nun kesin zaferi ve yasal hükümet olduğunu iddia eden Halk Cephesi'nin sonu olacaktı. Madrid savunması savaşın en önemli çatışması olmuştur.

Hükümet, Halk Cephesi partilerinin ve sendikaların liderleri bu mücadeleyi terkederek Valencia'ya gittiler! Onların Madrid'in

kendini savunabileceğine olan güvensizlikleri şehirde günlerce panik yarattı. Temmuz'dan beri Madrid'in savunulması gerektiğini söyleyen PCE'nin önderliğinde bir savunma komitesi oluşturulmasıyla belirsizlik sona erdi. PCE Madrid işçilerini silahlandırmaya başladı ve siperlerin kazılmasını ve diğer savunma hazırlıklarını örgütledi.

SSCB'den gelen ilk büyük miktarda silahla ve Enternasyonal Tugay'ların gelmesiyle PCE'nin itibarı arttı. Bunların belirleyici etkisi yoktu ama psikolojik etkileri büyük oldu. Bir UGT militanı şöyle anlatıyor:

> "İşte o zaman Rusları çok seviyorduk. Rus savaş uçaklarının Alman uçaklarını düşürmesini görmek çok sevindiriciydi. Sokaklar bağırarak alkışlayan insanlarla doluydu. Ruslar bizi savunmaya gelmişlerdi, SSCB'ye büyük sempati duyuyorduk. Daha sonra, her şey değişti..."[8]

O zamana kadar dışardan hiç silah gelmediği için Rus silahları büyük memnuniyet yaratıyordu. Ağustos'ta Fransız Halk Cephesi hükümeti diğer Avrupa hükümetlerine İspanya'ya 'müdahale etmeyeceklerine dair bir anlaşma' teklif etti - yani hiçbir ülke her iki tarafa da silah veya asker yardımı yapmayacaktı. İmzalanan bu anlaşma Almanya ve İtalya'daki Nazi diktatörlükleri tarafından hemen bozuldu. Fransa, İngiltere, ABD ve (Aralık ayına kadar) SSCB bu anlaşmaya uydular. Gördüğümüz gibi, İspanya'da devrimin başarıya ulaşmasını istemeyen Stalin, Franco'nun hemen zafer kazanmasını da istemiyordu. Madrid'in düşmesi şüphesiz bu zaferi çabuklaştıracaktı. Dolayısıyla Cumhuriyet'e silah yardımı gerekliydi. Bu şekilde Cumhuriyet'in Stalin'in planlarına uyması da garanti altına alınmış oluyordu.

Enternasyonal Tugay'ların örgütlenmesi de aynı hesapçı anlayıştan kaynaklanıyordu. Tugay'larda çarpışan 25,000 gönüllünün büyük çoğunluğu sadece faşizmin yenilmesini görmek isteğiyle savaşıyorlardı. Ancak, devrimi sınırlı tutmak ve dolayısıyla savaşı kazanmak için değil savaşı uzatmak için kullanılacaklardı. Askeri katkıları belirleyici olmasa da önemliydi. Tabii ki, onun bedeli büyüktü. İngiltere'den giden 2,700 kişiden 500'ü öldü ve 1,700'ü yaralandı. Onlar hakkındaki bütün efsanelere rağmen, TugaylarStalin'in

devrimi boğma amacına hizmet eden bir propaganda silahı olarak kullanılıyorlardı.

Madrid savunmasındaki belirleyici unsur bunlardan hiçbiri değildi, şehri Madrid işçilerinin cesareti ve insiyatifiydi. Milisler sokak sokak, ev ev çarpıştılar. Madrid halkı onlara yiyecek veriyor ve sık sık siperlere girip çarpışıyorlardı. Daha önce eline hiç silah almamış olan binlerce işçi, bir silah bulup, tramvaya binip cepheye gidiyor ve ölene veya yerine bir başkası gelene kadar siperde kalıyordu.

Askeri eksiklikler halkın yaratıcılığı ile tamamlandı. Ellerinde tanklara karşı silahlar olmayan savunmacılar ev yapımı bombalar kullandılar. Bir mitingte, savunmacılardan biri bu bombaların kullanış yöntemini şöyle anlatıyordu: "Bakınız, çok kolay. Bomba elinizde yere yatıyorsunuz ve tankın üç metre kadar yakınınıza gelmesini bekliyorsunuz ve bombayı tankın paletlerine atıyorsunuz. Eğer bomba patlarsa, tank havaya uçuyor. Ve eğer patlamazsa - ve eğer patlamazsa" nasıl devam edeceğini bilemeden burada duraklıyor ve sonunda "Eğer patlamazsa tank sizi eziyor..." diye bitiriyordu.[9]

Bir ay süren şiddetli çarpışmalardan sonra, faşist saldırı gücünü kaybetti ve faşistler Madrid'in işgal ettikleri bölgelerinden çekildiler. Bu Cumhuriyet'in ilk önemli askeri zaferi idi ve Franco'ya karşı mücadeleyi yüreklendirdi. Ancak bu Halk Cephesi ve özellikle PCE'nin devrime daha yoğun saldırılarının başlangıcı oldu. Zafer Madrid işçileri tarafından kazanıldığı halde, direnişin örgütlenmesinde PCE liderliği belirleyici oldu. PCE zaferin kendisine ait olduğunu iddia ediyordu. Bu yeni edindikleri itibar ve Sovyet silahlarının dağıtıcıları olarak oynadıkları yeni rol, onlara hükümette daha belirleyici bir yer sağladı. Bu yeri, özel mülkiyeti en hararetli biçimde savunmak ve soldan gelen her türlü eleştiriyi şiddetle bastırmak için kullandılar.

1937 Şubat'ında sansür Katalonya dışındaki her POUM gazetesini kapattı. Aynı zamanda CNT gazetesine de saldırıldı. Şubat'ta Valencia'da anarşistlerin günlük gazetesi kapatıldı. Ve Mart'ta, Bask CNT gazetesi kapatıldı, gazeteyi çıkaranlar ve CNT liderleri tutuklandı, ve hükümet desteğindeki Paskalya törenine katılmayı reddettiği gerekçesiyle CNT'nin matbaası Bask Komünist Partisi'ne devredildi. POUM üyeleri ve troçkistler kaybolmaya başladılar. Stalin'in gizli polisi GPU'nun ajanları tarafından kaçırılıyorlardı.

Aynı dönemde Madrid ve Valencia'daki işçi milisleri silahsızlandırıldılar. Fabrika kollektifleri ve işçi komitelerinin yetkileri büyük ölçüde sınırlandı ve fabrika sahiplerine savaşın sonrasında mülkiyetlerini geri alabilecekleri vaat edildi.

Sağa savruluş silahlı kuvvetlerde de yaşandı. Demokratik milisler yetersiz silahlarına ve çoğunlukla askeri tecrübesi olmayan kişilerden oluşmalarına rağmen altı ay boyunca kendilerinden çok üstün kuvvetlere karşı siperlerini korumuşlardı. Buna rağmen PCE, merkezi bir liderlik altında bir 'Halk Ordusunun' yaratılmasını düşünüyordu.

Ocak 1937'de kurulan Halk Ordusu başlangıçta büyük çoğunlukla PCE önderliğindeki milislerden oluşuyordu. SSCB'den alınan silahların hemen hemen hepsi bu yeni orduya verildi ve bu ordunun askerleri milislerden daha yüksek maaş alıyorlardı ve daha iyi techizatları vardı. Normal bir burjuva orduda olduğu gibi sıkı bir hiyerarşi ile yönetiliyordu, askerler ve subaylar arasında büyük maaş farkları vardı, resmi kıyafet, askeri selam, subaylara kesin itaat gibi kurallar tekrar geri getirildi. Ancak, Halk Ordusu'nun bütün avantajlarına rağmen, devrim fikri ile kesin bir kopuşu temsil ettiğinden, ordunun alt kademeleri için asker bulmakta zorluk çekiliyordu, bu yüzden zorunlu askerlik getirildi.

Şubat 1937'de bütün silahlı kuvvetler teorik olarak Halk Ordusu'nun içinde birleşmişti ve bütün bu eşitsizlikler milislere zorla kabul ettirildi. Aragon cephesinde Katalan milisleri için bu sadece kağıt üzerinde kaldı, bu milisler hala devrim için mücadele ettiklerine inanıyorlardı. Yerlerini alabilecek yeterli sayıda Halk Ordusu askeri olmadığı için bu milisleri geri çekemediler. Hükümet onların iyi eğitilmemiş ve disiplinsiz olduklarını söyleyen bir hakaret kampanyası yürütüyordu ve Halk Ordusu'nun ne kadar değerli olduğunu tekrar tekrar anlatıyordu. George Orwell şöyle yazdı: "Bütün bu propagandadan edinilebilecek izlenim gönüllü olarak cepheye gitmenin ne kadar ayıp bir şey olduğu ve askere yazılmak için beklemenin ne kadar onurlu bir şey olduğu idi."[10]

Temmuz 1936'dan beri işçi sınıfına ve milis sistemine karşı saldırılar rastlantısal değildiler. Halk Cephesi'nin stratejisi işçi ve köylülerin kısmi kazanımlarının geri alınmasını gerektiriyordu. Eğer en önemli politik görev bütün sınıfların ittifakını bir arada tutmaksa,

o zaman orta sınıflara ve işverenlere çıkarlarının gözetileceğine dair garanti verilmeliydi. İşçilerin zaferleri onlara karşı kazanıldıkları için, bu sınıfların ilk talebi Temmuz 1936 öncesi koşullara geri dönmekti. Patronlara ne kadar çok taviz verilirse, onlar daha fazlasını istiyorlardı. Sözde devrimin arkasında duran CNT ve POUM'un hükümet ve PCE tarafından işçi haklarına yapılan sistematik saldırıların hiçbir aşamasında protesto etmemeleri bu süreci hızlandırdı.

1937 baharına kadar Katalonya ve Aragon dışında bütün Cumhuriyetçi İspanya'da bu süreç hemen hemen tamamlanmıştı. Bu bölgelerde, işçilerin kazanımlarının büyük bir kısmı kaybedildiği halde, hala devrim için yaygın bir coşku vardı ve eski düzenin geri dönmesini istemiyorlardı. Bu bölgelerde devrimci fikirlerin gücü Halk Cephesi'nin önündeki son engeldi. Halk Cephesi hükümeti bu engeli büyük bir mücadele vermeden aşamayacaktı.

Mart 1937 cephedeki bir POUM milisi

Barselona'daki bir gösteride POUM pankartı.

4

DEVRİMİN YENİLGİSİ: BARSELONA

CNT ve POUM'un bölgesel Katalan hükümetinde yer almaları Temmuz 1936'daki işçilerin kazanımlarının geri alınmasını kolaylaştırıyordu. Ekim'de mahalle komitelerine kendilerini feshetmeleri emredildi. Bunların yerine hükümet tarafından tayin edilecek belediye otoriteleri getirilecekti. Bunlar hükümetin kendisi gibi parti temsilcilerinden oluşturulacaktı: beş üye çeşitli orta sınıf partilerinden, üç üye CNT'den, iki üye Katalan Komünist Partisinden (PSUC) ve bir üye POUM'dan. Üç hafta sonra işçi milislerinin dağıtılması ve silahlarının belediye otoritelerine teslim edilmesi doğrultusunda bir kararname çıkarıldı. Her iki durumda da kararnamelere uymayı reddetme 'faşist bir eylem' olarak değerlendiriliyordu. CNT ve POUM bu kararnameleri protesto etmediler ve bunları yorum yapmadan gazetelerinde yayınladılar.

PSUC işçi sınıfı içinde marjinal kaldı. Ancak UGT'ye bağlı küçük esnafların ve işadamları sendikasında güçlü bir tabanı vardı. Bu sendikadaki nüfuzları, ve Rus silahları üzerindeki denetimleri onlara hükümet içinde bir yer sağladı. 1936 Aralığında ise artık POUM'un hükümetten ihraç edilmesini sağlayacak kadar güçlü olmuşlardı. (Bu olayı CNT protesto etmedi.) Sonraki ay, PSUC üyelerinden biri yiyecek dağıtımı sorumluluğunu üstlendikten sonra, Aragon'daki köylü

kollektiflerle doğrudan ilişki kurmuş olan işçi dağıtım komitelerini dağıttılar. Komitelerin görevi küçük esnaf sendikasına verildiği için yiyecek fiyatlarında büyük artışlar oldu.

Mart ayında devriye polisler sokaklarda yeniden görülmeye başlandı. O zamana kadar devletin yeterli silahlı gücü olmadığı için işçi milislerini silahsızlandıran kararname kağıt üzerinde kalmıştı. Bu kararnameyi uygulatmaya çalışan polisle milisler arasında zaman zaman sokak çatışmaları oluyordu. Nisana kadar bu çatışmalar Barselona'da her gece yaşanmaya başlamıştı.

George Orwell Nisan 1937'de yaralanmış olduğu için Barselona'ya döndü. Ve devrimci havanın ne kadar boğulmuş olduğunu gördü:

> "1936'da Barselona'ya ilk geldiğimde, sınıf ve zenginlik farklarının hemen hemen olmadığı bir şehir gördüm. Zaten öyle gözüküyordu. "Şık" giysiler yadırganıyordu. Hiç kimse yaltaklanmıyordu ve bahşiş almıyordu, garsonlar ve ayakkabı boyacıları yüzünüze bakıp size "yoldaş" diye hitap ediyorlardı...Artık herşey eskiye dönüyordu. Şık restoranlar ve oteller pahalı yemekleri aç kurt gibi yutan zenginlerle doluydu. Bu sırada işçi sınıfının ücretlerinde hiçbir artış olmadığı halde yiyecek fiyatlarında muazzam bir artış görülmüştü. Herşeyin pahalı olması bir yana, birçok şey çok zor bulunuyordu. Tabii bu zenginleri değil fakirleri etkiliyordu. Restoranlar ve oteller istediklerini satın almakta zorluk çekmiyorlardı ama işçi semtlerinde ekmek, zeytinyağı ve diğer ihtiyaçlar için yüzlerce metrelik kuyruklar vardı. Daha önce Barselona'da üst tabaka insanların yokluğu gözüme çarpmıştı; şimdi bol bol vardı."[11]

Ancak devrimci Katalonya kolay kolay teslim olmayacaktı. İspanya'nın başka her yerinde direniş olmadan işçi milislerinin ellerinden silahları alınmıştı ama Barselona'da devamlı sokak çatışmaları vardı.(polisin her zaman kazandığı hiçbir şekilde söylenemez) CNT liderliği üstünde tabanın baskısı o kadar çoktu ki, Mart'ta CNT bakanları 'Reformizme artık taviz yok!' diyerek hükümetten çekildiler. Üç hafta sonra görevlerine geri döndüler ama CNT içindeki bu kaynayan hoşnutsuzluk böyle jestlerle söndürülemiyordu.

Nisan ayının başlarında, CNT'li bakanlar hükümetten çekildiği sırada, Özgürlükçü Katalan Gençliği'nin resmi gazetesinde şöyle yazıyordu: 'İşçi sınıfına yönelik suçlar ve ihanetler için sorumluluğu üstlenmeyi şiddetle reddediyoruz... Gerekirse, sahtekarlara, diktatörlere ve politika tüccarlarına karşı yeraltında mücadeleye dönmeye hazırız.' Aynı bir başyazıda şu keskin sözleri eklediler: 'Bazı yoldaşlar bize rahatlatıcı sözlerle gelmesinler. Bu mücadeleden vazgeçmeyeceğiz. Bürokrasinin tembel hayatı ve makam otomobilleri bizim gözümü kamaştıramaz.[12]

Daha önemlisi, aynı ay 'Durutti'nin Dostları' diye bir örgüt ortaya çıktı. Madrid'in savunmasında ölen anarşist Durutti ünlü bir milis birliğinin lideriydi. Onlar CNT'nin anarşist ilkelerini sadece tekrarlamakla kalmadılar. Devrimin zaferinin devrimci bir örgütün inşasına ve işçi iktidarının somutlaştırılmasına bağlı olduğunu anladılar - bu fikirler geleneksel olarak CNT tarafından kabul edilemezdi. Nisan ayının sonlarında, işçi sınıfı iktidarı ve işçi, köylü ve askerlerin demokratik organlarını yani işçi komitelerini talep eden afişlerle bütün Barselona'yı donattılar. Bu CNT'nin politikasına karşı açık bir tavırdı.

Mayıs geldiğinde gerilim öyle bir noktaya ulaşmıştı ki, CNT ve polis arasında bir hafta süren çatışmalardan sonra hükümet geleneksel 1 Mayıs gösterilerini yasakladı. İki gün sonra bu gerilim açık savaşa dönüştü. Bir PSUC'lu bakanın emri altında üç kamyon dolusu komando merkezi telefon santralında çalışan CNT eğilimli işçileri silah zoruyla dışarı çıkardılar. Bu bir savaş ilanıydı. Telefon santralı Temmuz günlerinde işgal edilecek olan binaların ilki olmuştu. Telefon santralı Temmuz 1936'dan beri işçi denetimindeydi. Katalonya'da hala varolan ikili iktidarın yaşayan bir örneğiydi. Barselona işçileri için bu kendilerine doğrudan saldırıydı.

Birkaç saat içinde, bütün işçi sınıfı semtlerinde arkalarında silahlı işçilerin durduğu barikatlar kuruldu. Gece olduğunda şehrin merkezi dışında bütün şehir işçilerin kontrolundaydı. Diğer Katalan kasabalarında polisin silahları alındı ve PSUC ve hükümet binaları işgal edildi. Son dokuz ay boyunca sürekli zayıflayan Katalan işçilerinin iktidarı hala hükümetin ve PCE'nin iktidarından daha güçlüydü. Hükümet tarafından işçi iktidarına yapılan bütün saldırıların geri tepmesinin zamanı gelmişti. Eski devletin yerine silahlı işçi ko-

mitelerine dayanan devleti getirmek ve Katalonya'nın gücünü kullanarak devrimi İspanya'nın diğer bölgelerine yaymak zamanıydı. Bütün bunların gerçekleştirilmemesi halinde devrim ezilecekti.

Bir devrim sürecinde ikili iktidar uzun bir süre devam edebilir. İkili iktidar her iki taraf da kendini diğer tarafı yenecek kadar güçlü ve güvenli hissetmediği sürece yaşayabilir. Katalan işçilerinin önünde sadece iki seçenek vardı - ya hükümeti devirip, işçi iktidarını kuracaklardı, ya da iktidarları ve örgütleri parçalanacaktı. Sadece iki seçenek vardı: devrim ya da karşı devrim.

İşçi iktidarı kurulsaydı bile Barselona ayaklanmasının İspanya'nın diğer bölgelerine yayılmasının garantisi yoktu. Ama Franco'ya karşı zafer için ve devrimin yaşaması için tek umuttu. Görüldüğü gibi, savaşın hedefinin yalnızca işçi ve köylülerin hayatlarına köklü değişimler getirmek olduğunu ilan etmekle Franco'ya karşı zafer kazanma şansı olabilirdi.

Zaferi kazanma şansı yüksekti. Temmuz 1936'dan beri işçiler ve köylüler sadece demokratik bir devrim için değil köklü değişim hedefleri için de savaşıyorlardı. Bu, 'Önce savaşı kazanın, daha sonra devrim yapın' sloganından anlaşılabileceği gibi PCE ve PSOE tarafından bile görülüyordu. Net bir devrimci alternatif olmadığı için, PCE patronlara karşı mücadelenin şimdilik ertelendiğini iddia ederek günlük mücadele hedeflerini sınırlayabildi. Eğer devrimcilerin hakim olduğu Katalonya'da iki mücadelenin de aynı şey olduğunu ve aynı zamanda yürütülmesi gerektiği ilan edilseydi, bu iktidar mücadelesini erteleyen politika savunulamaz olacaktı. PCE ve PSOE ya devrimci ya da karşı devrimci olduğunu açıklamak zorunda kalacaktı.

Devrimin zaferi için nesnel koşullar olgunlaşmıştı; eksik olan en can alıcı şey işçi sınıfının içinde hükümeti devirmek için isyancıları yönlendirecek ve yönetecek bir gücün olmamasıydı. Onbinlerce kişinin hepsi birden eline bir silah alıp barikat kurmaya aynı anda karar vermediler. Bu anlamda isyan kendiliğinden değildi. Her mahallede CNT'nin ve bazı bölgelerde de POUM'un örgütlediği yerel komiteler bölgelerinin savunmasını örgütlemişlerdi. Ancak savunmayı saldırıya dönüştürebilecek bağlar bu farklı komiteler arasında mevcut değildi. Barselona'daki her bölge, Barselona dışındaki her kasaba diğerlerinden habersiz, kendilerinin son kalan çarpışan in-

sanlar olduğu korkusuyla savaşıyordu.

İşçilerin iktidarı ele geçirmesinin gerekli olduğunu kavrayan devrimci örgütler vardı. Durutti'nin Dostları grubu devletin silahlı kuvvetlerinin tamamen silahsızlandırılmasını, CNT ve UGT'ye dayanan bir devrimci cuntanın iktidarı almasını önerdi. Telefon santrahna saldırıdan bir gün sonra, Barselona'daki küçük troçkist gurup barikatlarda aşağıdaki bildiriyi dağıttılar:

'YAŞASIN DEVRİMCİ SALDIRI'

'Uzlaşma olmasın. Ulusal Cumhuriyetçi Muhafızlar ve gerici komandolar silahsızlandırılsınlar. Bu hayati bir an. Bir dahaki sefer çok geç olacak. Gerici hükümetin istifasına kadar savaş için üretim yapan fabrikalar dışında bütün işkollarında genel greve gidilsin. Sadece işçi sınıfı iktidarı askeri zaferi sağlayabilir.

'İşçi sınıfının tamamen silahlanması

'Yaşasın CNT-FAI-POUM'un eylem birliği

'Yaşasın işçi sınıfının devrimci cephesi

'Dükkanlarda, fabrikalarda ve bölgelerdeki devrimci savunma komiteleri.'[13]

Her iki gurup da çok küçük olduğu için olayların gidişatında çok az etkileri vardı. Başarılı bir işçi ayaklanmasına önderlik edecek bir partinin çarpışmaya hazır onbinlerce militanının olması gereklidir. Birkaç günlük zamanda işçileri varolan eğilimlerinden kazanmak mümkün değildir. Bütün uzlaşmalara rağmen, Katalan işçilerinin çoğu hala kararlı bir biçimde CNT'nin ve daha az ölçüde POUM'un arkasında duruyorlardı. Belirleyici olan bu örgütlerdi.

CNT liderliğinin o anki tepkisi barikatların kaldırılması için çağrıda bulunmak oldu. Bu panik içinde verilmiş geçici bir karar değildi çünkü ayaklanmanın beş günü boyunca bu çağrı hiç kesintisiz tekrarlanacaktı. Yerel CNT liderliğinin çağrıları cevapsız kalınca, Valencia'dan CNT'nin ulusal hükümetteki bakanları uçakla geldiler. CNT'nin ulusal günlük gazetesi telefon santralının işgal edilmesini küçücük bir haberle geçiştirdi ve 'Sakin olun' dışında hiçbir emir yayınlamadı. Bu arada CNT hükümetle pazarlığa oturdu. CNT'nin işçileri silahlarını bırakmaya ikna edebilmesi halinde, hükümet hemen hemen herşeyi vaat etmeye hazırdı.

Tabandan uzak sendika bürokratları haline gelmiş olan CNT liderleri için, örgütlerini korumak tek hedef haline gelmişti. Örgü-

tün gücünün üyelerinin mücadeleye hazır olmalarından kaynaklandığını anlayamıyorlardı.

CNT liderliğinin tavrı, iki POUM lideriyle yaptıkları bir söyleşide en iyi şekilde ortaya çıktı. POUM'lu liderler bunun işçi hareketinin ya ileri gideceği ya da ezileceği dönüm noktası olduğunu söylüyorlardı. CNT liderleri "Evet, bunların hepsi çok ilginç. Ama bunları çok karmaşıklaştırmamak lazım" dediler. Bir CNT lideri üyelerinin "dişlerini gösterdiğini" söyledi. "Companys (Catalan hükümetinin başkanı) şimdi meseleye eğilecek, durum muhtemelen değişecek ve daha radikal olacak - ve daha sonra PSUC ve bütün diğerlerine meydan okuyacağız." Nin (POUM'un lideri) bir daha anlattı... Devrim daha ileri bir aşamaya geçmek zorunda; Bu zorunluluk radyo ve basında açıklanmalıydı. Bu çok acildi. Fiilen, mücadeleyi yönlendirecek, programlarını oluşturacak, iktidar sorunlarını tartışacak bir irtibat komitesi oluşturmayı önerdi. Ama bu öneri üstünde ısrarcı olmadı, CNT'nin tepkisini bekliyordu.

CNT liderleri şöyle cevap verdiler: 'Hayır, fazla ileri gidiyorsunuz. Her zaman ilginç şeyler söylüyorsunuz ve buna değer veriyoruz ama abartıyorsunuz!' CNT liderleri POUM'un önerisini reddettiler.[14]

POUM liderliğinin rolü açıkça hainceolmamasına rağmen, politikası felakete yol açıyordu. Barikatlar kurulduğu zaman, sadece işçi sınıfı ile beraber olunmalı mantığı ile, POUM, üyelerine sokaklardaki işçilere katılmalarını emretti. Mücadeleye herhangi bir şekilde yön verme veya liderlik etme düşüncesi yoktu. Durutti'nin Dostları gurubu ve troçkistler CNT liderlerine muhalefet ettikleri zaman, POUM bütün umudunu onlarla tartışmalara bağladı. CNT pasifizminden vazgeçmeyi reddettiği zaman, POUM onlarla olan tartışmalardan basında hiç bahsetmedi. CNT üyelerine çağrı yapmak yerine, CNT liderliğine politikalarını değiştirmeleri için çağrıda bulunmaktan vazgeçmeyen POUM, sonunda CNT gibi Barselona işçilerini yalnız bıraktı.

Şehrin kuzeyinde, bir CNT-POUM ortak birliği hükümetin elinde olan şehir merkezine bir yürüyüş düzenledi. CNT liderlerini kendi görüşlerine kazanmayı başaramayan Nin'in emirleriyle bu birlik silahlarını bırakmıştı. O zaman POUM mücadeleye bir son vermek için CNT'ye katılmıştı. Ayaklanmanın dördüncü gününde POUM

üyelerine barikatları terketmelerini emretti. Bu bardağı taşıran son damla oldu. Koşullar hükümet ve PCE'nin lehine döndü.

Devrimci liderlik bekledikleri tarafından lidersiz bırakılan ve ihanete uğrayan Barselona işçileri buna rağmen beş gün boyunca mücadelelerine devam ettiler. Mücadeleyi durdurma çağrısı yapan CNT gazeteleri destelerle yırtılıyor ve barikatlarda yakılıyordu. CNT liderlerinin çağrılarını yayınlayan radyolar kurşunlarla delik deşik ediliyordu. Dışardan hiçbir yardım olasılığı olmadığı için durumları çaresizdi. 8 Mayıs Cuma günü barikatların çoğu düştü. Beş günlük mücadelenin bedeli 500 ölüydü. Sonrasında yaşanacak olan vahşi baskı sırasında daha birçok insan hayatını kaybedecekti.

Barikatların düştüğü gün Valencia'dan 5,000 silahlı komando geldi ve bir işgal ordusu gibi şehre girdi. POUM yasadışı ilan edildi, liderleri GPU tarafından kaçırıldı ve kurşuna dizilmeden evvel işkence gördükleri gizli hapishanelere gönderildi. POUM ve CNT militanları bir bir sokaklarda avlandı veya tutuklandılar ya da katledildiler. Aragon cephesindeki POUM askerleri Halk Ordusuna katılmaya zorlandılar ve subayları ve siyasi komiserleri tutuklandılar. Sonraki aylarda hükümeti, PCE'yi veya SSCB'yi eleştiren solcular cezası ölüm olan 'troçkist faşist' olmakla suçlandılar. Militanlar evlerinden sürüklenerek çıkarılıyorlardı, ve ertesi sabah ana caddede ölü bulunuyorlardı.

Devrime ihanetin son perdesi iki ay sonra oynanıyordu. Aragon'daki tarım kollektifleri ve Aragon Konseyi, yani CNT'nin hakim olduğu hükümet dağıtıldı. Yüzlerce CNT militanı tutuklandı. Devrimin son dayanağı da PCE önderliğindeki Halk Ordusu askerleri tarafından yıkılıyordu. PCE artık İspanya'nın kaderi hakkında tamamen söz sahibiydi.

Kadınlar İspanyol devriminde çok önemli bir rol oynuyorlardı. Komünist Parti ve Halk Cephesi hükümeti kadınların silahlandırılmasını yasakladılar.

5

İspanya iç savaşının acı sonu

İspanyol devriminin yenilgisi kaçınılmaz değildi. O zaman Leon Troçki şöyle yazmıştı:

> "Herkesin bildiği gibi, bir iç savaşta yalnız askeri değil aynı zamanda politik silahlarla da savaşılır. Sadece askeri açıdan, İspanyol devrimi düşmanından çok daha zayıftır. Onun gücü büyük kitleleri eyleme sokmak yeteneğindedir. Orduyu bile gerici subayların elinden alabilir. Bunu başarmak için, ciddi olarak ve cesaretle sosyalist devrimin programını ileri sürmek gereklidir. "Bundan sonra toprağın, fabrikaların ve mağazaların kapitalistlerin ellerinden halkın ellerine geçeceğini ilan etmek gereklidir. Bu programın işçilerin iktidarda oldukları eyaletlerde gerçekleşmesi için bir an evvel harekete geçmek gereklidir. Faşist ordu böyle bir programın etkisine 24 saat bile direnemez."[15]

Franco'ya karşı savaş Nisan 1939'a kadar sürdüyse de, Barselona'da yaşanan Mayıs 1937 olayları işçi iktidarı olasılığının sonuydu, yani İspanyol devriminin sonuydu. Barselona'nın yenilgisi ile birlikte Franco'ya karşı askeri bir zafer umudu da bitti. Devrimi ezmekle, PCE aynı zamanda Cumhuriyet'i de ölüme mahkum etti.

Eğer savaş yalnızca iki karşıt ordu arasında olsaydı, eski egemen sınıfların iki kesimi arasında bir savaş olsaydı, o zaman belirleyici faktörler sadece teknik olacaktı - yani hangi tarafın daha iyi silahlanmış olduğuna, daha çok askeri olduğuna, daha iyi stratejilere sahip olduğuna, havada üstünlüğüne, vs. bağlı olacaktı. Savaş bu sorunlara indirgendiği zaman, Franco'nun zaferi kesindi. Hitler ve Mussolini Franco'ya istediği kadar silah vermeye ve İspanya'daki savaşı yaklaşan dünya savaşı için askerleri için eğitim alanı olarak kullanmaya hazırdı. Cumhuriyet'in böyle bir desteği yoktu. Meksika hariç, Batı demokrasileri Cumhuriyet'e sırtlarını dönmüşlerdi. Ve pratik olarak da Meksika moral destekten fazlasını veremedi. Batı hükümetleri işçi devrimi tehdidi yerine faşizmin zaferini tercih ediyorlardı. SSCB, kazanmak için değil, sadece savaşı uzatmak için silah sağlamaya hazırdı, ve bu silahlar sadece kendi kontrolu altındaki güçlere veriliyordu.

Franco'nun zaferi kaçınılmaz değildi ama Halk Cephesi partilerinin korkaklığı ve ihaneti ona bu zaferi sağladı. Halk Cephesi partileri işçilerin 1937'deki coşkusunu 'Önce savaşı kazanın, daha sonra devrimi kazanın' vaadiyle korumayı becerdiler. İşçileri silahsızlandırdıkça ve devrimin ilk günlerindeki kazanımları geri aldıkça, bu vaat boş bir laftan öteye gidemedi. Moral azaldı ve yerini savaştan bıkkınlığa bıraktı.

Korkaklık ve ihanet Halk Cephesi'nin stratejisinin kaçınılmaz bir sonucuydu. Mücadelenin eski düzenin sınırları içinde tutulmasında ısrar eden Halk Cephesi partileri, işçiler bu düzene karşı eyleme geçtiklerinde, kaçınılmaz olarak eski düzeni savunmak zorunda kaldılar. İşçi iktidarı olasılığı Franco'yu olduğu kadar Cumhuriyet'i de tehdit ediyordu.

Bu devrimcilerin savaşın sonuçlarına kayıtsız olabilecekleri anlamına gelmez. Cumhuriyet işçi sınıfı örgütlenmesini geri tutmayı hedefliyordu, Franco ise onu tamamen imha etmeyi planlıyordu. Bu anlamda, birinci görev kuşkusuz Franco'yu yenmekti. Ancak bu yenilgiyi sağlamak için, Halk Cephesi tarafından dayatılan sınırların dışına çıkmak gerekliydi.

Bu gerekliliğin en çarpıcı örneği Halk Cephesi'nin Fas'la ilgili politikasıydı. Franco'nun ordusunun belkemiği dayanılmaz sömürge hayatından tek kaçış olarak orduya katılmış olan Faslı askerlerdi.

Ancak İspanyol sömürgeciliğine karşı Fas halkının uzun bir direniş geleneği vardı. 1937'nin sonlarında, milliyetçi lider Abd El-Kerim Fas'a geri dönüp Franco'ya karşı bir ayaklanma örgütlemek için Halk Cephesi hükümetine yalvardı. Böyle bir ayaklanma sağa karşı çok ağır bir darbe olacaktı. Ancak hükümet böyle bir ayaklanmanın uluslararası sonuçlarından korkarak buna izin vermeyi reddetti. Fransız ve İngiliz imparatorluklarına Halk Cephesi'nin 'sorumluluğunu' göstermek Franco'ya karşı gerçek bir saldırıdan daha önemliydi.

Troçki bu konuda şunları yazdı:

> "Burjuva demokrasisinin sınırlarını aşmamakta ısrar etmek pratikte demokratik devrimi savunmak değil, demokratik devrimi reddetmek anlamı taşıyor. Nüfusun büyük çoğunluğunu oluşturan köylülük sadece tarımsal ilişkilerdeki altüst oluşla faşizme karşı güçlü bir kaleye dönüştürülebilir. Ancak toprak sahiplerinin ticari, sanayi ve banka burjuvazisiyle ve onlara bağlı burjuva aydınlarıyla içli dışlı ilişkileri vardı. Proletaryanın partisi köylü kitleleriyle liberal burjuvazi arasında bir seçim yapmak zorundaydı. Köylülüğü ve liberal burjuvaziyi aynı koalisyona aynı zamanda dahil etmek için sadece bir tek sebep olabilirdi: burjuvazinin köylülüğü kandırmasına yardım etmek dolayısıyla işçileri yalnız bırakmak. Tarım devrimi sadece burjuvazinin direnişi ezilerek gerçeleştirebilecekti. Dolayısıyla sadece işçi sınıfının diktatörlüğü bu değişiklikleri sağlayabilirdi. Burjuva ve proleter rejimleri arasında bir üçüncü rejim mümkün değildir."[16]

Cumhuriyetçi partilerin işçi sınıfı içinde nüfuzu yoktu. İşçi sınıfı içinde sınıf işbirliğinin gerekliliğine ikna edici güçler PCE ve PSOE idi. CNT ve POUM'un Halk Cephesi'nin politikasına alternatif bir politika üretmemeleri, fiilen işçi sınıfını silahsızlandırdı. Troçki'nin çizdiği programı kazanmak için, Halk Cephesi stratejisinden tümüyle bağımsızlığını koruyan bir devrimci parti gerekiyordu. Böyle bir parti işçi sınıfı hareketinin içindeki büyük güçlerin işbirlikçiliğini teşhir edecekti. Öyle bir parti ilkelerini işçi iktidarı mücadelesini ileri götürecek strateji ve taktiklere nasıl dönüştüreceğini bilecekti. Halk Cephesi stratejisi doğru bir soru soruyordu: Faşizmi nasıl yeneceğiz? İşçileri alternatif bir perspektife kazanmak

için devrimci sosyalizmin bu soruya daha iyi bir cevap verdiğini göstermek hayati önem taşıyordu. CNT ve POUM örneklerinde görüldüğü gibi PCE'nin politikasına soyut muhalefet yeterli değildi.

Devrimci bir partinin strateji ve taktiklerinin kalkış noktası zaten varolan işçi iktidar organlarıydı. İspanyol devriminden çıkarılacak önemli derslerden biri, işçilerin eski egemen sınıf olmadan toplumu yönetmek gücü ve yeteneği olmasıydı. Mahalle komiteleri, fabrika, mağaza ve köylü kollektifleri ve demokratik milisler o yıllarda İspanya'yı saran devrimci coşku ve hayal gücünün canlı ifadeleriydi. Örgütsüz, parçalanmış ve derme çatma olmalarına rağmen, toplumda serveti üretenler tarafından kollektif olarak yönetilen, kâra değil insan ihtiyaçlarına dayanan yeni bir toplumun oluşturulmasının mümkün olacağını ispatladılar.

Anarşist lider Durutti'ye ölümünden bir ay evvel yapılan bir söyleşide şunlar söylenmişti: 'Kazanırsanız yıkıntılar arasında oturacaksınız.' Durutti şöyle cevap verdi:

> "Her zaman kulübelerde ve berbat koşullarda yaşıyorduk. Geçici olarak nasıl barınabileceğimizi biliriz. Bizim de inşa edebileceğimizi unutma. Burada İspanya'da ve Amerika'da ve heryerdeki sarayları ve şehirleri biz inşa ettik. Biz işçiler bunların yerini alacak başkalarını da inşa edebiliriz. Ve daha da güzellerini yaparız. Yıkıntılar bizi hiç korkutamaz. Dünya bizim mirasınız. Hiç kuşkumuz yok. Burjuvazi tarih sahnesini terketmeden kendi dünyasını mahvedebilir. Biz burada, kalplerimizde, yeni bir dünya taşıyoruz. Bu dünya bu anda oluşturuluyor."[17]

Bu yeni dünya kendiliğinden oluşmayacak. İşçi sınıfının çoğunluğunun bilinçli faaliyeti gerekiyor. Devrimci partinin görevi küçük ya da büyük bütün işçi mücadelelerinin içinde yer almak, yalnız günlük mücadeleleri kazanmak için değil, aynı zamanda son hedef olan sosyalist devrim için işçilerin eylem ve güvenini örgütlemek ve yönlendirmektir.

Halk Ordusu cephe yolunda. Herkes uniformalı ve subayların ve erlerin kıyafetleri farklı.

Dolores İbarruri (La Pasionara) İspanya İç Savaşı'nın en ünlü isimlerinden biriydi. Ama Komünist Partisi üyesi olarak devrime karşı çok sert tavır aldı. Bu mücadelenin sadece demokrasi için olacağını savunuyordu.

"Demokratik Ülkeler" hiç yardım göndermezken
Hitlerin savaş uçağı pilotları İspanya'da II. Dünya Savaşı için prova yapıyorlardı.

Devrime ihanet edildiği için Franco zaferi kazandı.
(Solda Franco general Mola ile berber)

6

STALİNİST TERÖR VE HALK CEPHESİ

"1937'de, Buharin-Troçki çetesinin şeytani suçlarıyla ilgili yeni gerçekler gün ışığına çıkmıştır... Mahkemeler, bu insanlık dışı Troçki, Zinoviev ve Kamenev'in halk düşmanları ile beraber daha Ekim Devrimi'nin ilk günlerinden beri Lenin'e, Parti'ye ve Sovyet devletine karşı suikast düzenlemekte olduklarını göstermiştir... Mahkemelerde Troçki-Buharin zalimlerinin, akıl hocalarının - yabancı devletlerin istihbarat servisleri - istekleri doğrultusunda, partiyi ve Sovyet devletini imha etmeye, ülkenin savunma gücünü baltalamaya, yabancı askeri müdahalelere yardımcı olmaya, Kızıl Ordu'yu mahvetmeye , SSCB'yi parçalamaya ve SSCB'de kapitalist köleliği geri getirmeye niyetlendikleri gerçeği ortaya çıkmıştır..."

Sovyetler Birliği Komünist Partisi Tarihi, 1938.

Ocak 1934'de, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin 17. Kongresi toplandı. Resmi tarihe göre, 17. Parti Kongresi tarihte "Muzaffer Kongresi" olarak biliniyor.' Kongre, 'insanın insan tarafından sömürülmesini kaldıran ulusal ekonominin her alanında sosyalizmin zaferini'[18] kutluyordu. Böyle hayaller bir yana, Stalinist bürokrasi kutlanacak bir şey yapmıştı. Kulak'lar (zengin köylüler) 'bir sınıf olarak

tasfiye edilmişti', köylülüğün çoğu artık kollektif çiftliklerde toplanmıştı ve daha da önemlisi, sanayi üretimi büyük ölçüde artmıştı - 1928'den sonra resmi olarak ortalama her yıl %70 artış olduğu iddia ediliyordu. Ayrıcalıklara sahip bürokrasi artık kesin olarak iktidara yerleşmişti.

Fikir birliği - hiç tartışma yoktu; bütün kararlar oy birliğiyle alınıyordu - ve 'büyük lider ve öğretmen' Stalin'i öven zafer türkülerinin arkasında gerginlikler vardı. İşçi kitleleri ve kollektivize edilmiş çiftçiler uyuşuk ve hareketsizdi ancak Batı standartlarına göre emek verimliliği çok düşüktü. Bürokrasinin bazı kesimleri, olayların bu son derece tehlikeli gidişatının sadece sürekli polis terörüyle önlenebileceğinden kuşku duyuyoriardı. Bazı bürokratlar daha az baskı ve biraz daha fazla teşvik tercih ediyorlardı. Doğru veya yanlış, bu tür görüşlerin Politbüro üyesi ve Leningrat bölgesinin patronu olan S.M. Kirov'un olduğu sanıldı.

1 Aralık 1934'de Kirov Stalin'in ajanları tarafından öldürüldü. Onun ölümü, beş yıl sürecek olan yeni bir devlet terörü dalgasının başlama noktası oldu. 1929 sonrası terörünün tersine, bu terör esas olarak işçi ve köylüleri hedeflemiyordu,ama kaçınılmaz olarak bu terörün kurbanları arasında çok sayıda işçi ve köylü vardı. Bu kez terörün kurbanları bürokrasinin içindeydi. Stalin'in hedefi bürokrasinin her kademesinin kendi iradesine itirazsız uymasını sağlamaktı.

1934'de Stalin hükümette değildi. Otoritesi Rus Komünist Partisi'nin genel sekreteri olmasından geliyordu. Ancak teoride bu göreve seçimle geliniyordu. Merkez Komite'nin herhangi bir toplantısında görevden alınabilirdi. Teorik olarak Merkez Komite'nin bir alt komitesi olarak iktidarda olan Politbüro onu açığa alıp yerine başkasını tavsiye edebilirdi. Dolayısıyla Stalin için Politbüro'daki diğer üyeler üzerinde tartışılmaz bir üstünlük sağlamak hayati bir önem taşıyordu. Bunu sağlamak için, Stalin'in biribirini izleyen üç emniyet müdürü, Yagoda, Yezhov ve Beria, büyük hayali komplolaı açığa çıkarttılar. (Yagoda ve Yezhov Stalin iktidarda iken idam edildiler, Beria Stalin'in ölümünden hemen sonra, Stalin'in halefleri tarafından kurşuna dizildi.)

Büyük temizlikler ve göstermelik mahkemeler devrimin içinde yer alan herkesin imha edilmesiyle Ekim Devrimi mirasının kesin olarak reddedilmiş olduğunu gösterdi. Bütün 'eski Bolşevikler'

yok edilmişti. Fiilen çoktan ölmüş olan sovyetlerin yerini 1936'da geleneksel seçim bölgeleri aldı. Yeni bir egemen sınıf kendini somutlaştırıyordu - ve bu, devrimci geçmişle en zayıf bağları olanların bile yok edilmesini gerektiriyordu.

1917'de 'muzafferlerin' başına gelenler hayatta kalabilen biri tarafından yani Stalin'in halefi Kruşçef tarafından ortaya çıkarıldı: "17. Kongre'de seçilmiş olan 139 parti Merkez Komitesi üyesinin 98'i yani %70'i tutuklandı ve kurşuna dizildi...1966 delegeden, 1108'i karşı devrimci suçlarla suçlanarak tutuklandılar..."[19]

17. kongre 1934'de yapıldığı için, devrim yıllarından kalmış göstermelik bir avuç eski devrimci dışında diğerleri stalinistlerdi: Stalin'in emirleriyle öldürülmüş olan Kirov'a ilaveten bizzat Stalin'in seçtiği en az altı Politbüro üyesi 1940'dan önce kurşuna dizildi. Bu insanların idamına yol açan hayali suçların Stalin'e karşı muhalefetin liderlerinin etkisiyle gerçekleştirildiği iddia ediliyordu. Ve bunların arasında en büyük şeytan Troçkiydi. Ağustos 1936, Ocak 1937 ve Mart 1938'de olan üç büyük göstermelik mahkemede devrimin hayatta kalabilen liderleri, Zinoviev, Kamenev ve Buharin dahil, Troçki'nin emirleriyle SSCB'ye 'kapitalizmi geri getirmeye' çalıştıklarını itiraf ettirilmişlerdi.

Stalin'in uluslararası iktidarını somutlaştırmak için, Komintern partilerinin devrimci soldan gelen eleştirilere karşı korunmaları gerekliydi. Stalin'in ajanları Komintern'i sınıf işbirlikçi bir hale ve sosyal demokrat partilerden bile daha sağa dönüştüreceklerdi. Bu işbirlikçi rol Birinci Dünya Savaşında sosyal demokratların aldığı tavırdı. Bu tavıra karşı Komintern'in kurucuları direndiler. 'Halk Cephesi' yani liberal burjuvazi ile sınıf işbirliği günün politikasıydı ve Stalin'in dış politik çıkarlarına hizmet ediyordu. Troçkizme karşı uluslararası kampanya özellikle 1935'den sonra yoğunlaştırılıyordu. Bu kampanya, sadece gerçek Troçkistlere karşı değil Komintern'in ilk beş yıllık geleneğinden herhangi bir şekilde etkilenen solculara karşı da yürütülüyordu. Bunun sebebi şimdi yozlaşmış olan Komintern'in işçi sınıfı hareketini süratle sağa çekmeye çalışmasıydı. Bu sağa kayışa direnenler 'troçkist-faşist' ve Troçki'nin kendisi Hitler'in ajanı olmakla suçlanıyordu.

Göstermelik mahkemeler, anti-troçkist kampanyalar ve 'Halk Cephesi'nin yeni çizgisi ayrılmaz bir biçimde birbirine bağlıydı. Halk

Cephesi'ni destekleyen çok sayıda sosyal demokrat, liberal aydın ve çeşitli 'ilericiler' aynı zamanda - çok az istisnayla - Moskova Mahkemeleri'ni ve anti-troçkist çılgınlığı savunuyordu. Bu yeteri kadar anlaşılırdı. Onları Stalin'e yaklaştıran sadece Hitler korkusu değildi. Ayrıca, nefret ettikleri ve korktukları Marx ve Lenin'in devrimci geleneğini de Stalin'le birlikte ayaklar altına alıyorlardı. Bu dönemde stalinist komünist partilerin orta sınıf üye ve sempatizan kitlelerini kazanması bir rastlantı değildi.

7

FRANSA'DA HALK CEPHESİ

"Bugün durum 1914'dekinin aynısı değil. Artık barışı korumakta kararlı olan yalnızca işçi sınıfı, köylülük ve bütün emekçiler değil, ama aynı zamanda bağımsızlıkları savaş tehdidi altında olan ezilen ülkeler ve güçsüz uluslar barış istiyorlar. Dünya proletaryasının ve bütün ülkelerdeki ezilenlerin yenilmez kalesi olan Sovyetler Birliği, barış için mücadele eden bütün güçlerin odak noktasıdır. Bu aşamada, birçok kapitalist devlet de barışı korumak istiyor. Dolayısıyla işçi sınıfının, bütün emekçilerin ve bütün ulusların emperyalist savaş tehlikesine karşı en geniş cephesini oluşturmak mümkündür."

Komintern Yüksek Kurulu Kararı, Nisan 1936.

İktidara gelen Hitler çok geçmeden Alman ordusunu 100,000 askerle sınırlayan Versay Anlaşması'na uymayı reddetti ve yeniden silahlanma kampanyası başlattı. Açıkça savaşa hazırlanıyordu ve SSCB hedeflediği kurbanlarından biriydi. Stalin, o zaman hala Avrupa'da egemen güçler olan İngiltere ve Fransa ile askeri ittifak yolları arıyordu.

'Halk Cephesi' politikasının, bu hükümetler ve SSCB ile Hitler'e karşı askeri bir koalisyona girebilecek diğer hükümetler üzerinde

baskı yapmaktan başka bir amacı yoktu. Komintern'in Temmuz-Ağustos 1935'deki yedinci ve son kongresi bu amaca hizmet etmek için toplandı: 'Barış için mücadele, en geniş birleşik cepheyi yaratmak için komünist partilerin önünde büyük fırsatlar oluşturuyor.' diye açıklandı.

> "Barışı korumak isteyenlerin hepsini bu cepheye çekmek lazım. En önemli savaş kışkırtıcılarına karşı her an güçleri yoğunlaştırmak (zamanımızda - faşist Almanya'ya karşı ve onunla işbirliği yapan Polonya ve Japonya'ya karşı) en önemli taktiksel görevimizdir... sosyal demokrat ve reformist örgütlerle, kitlesel ulusal kurtuluş hareketleriyle, dini-demokratik ve pasifist örgütler ve onların taraftarlarıyla birleşik bir cephe kurmak savaşa ve onu kışkırtan faşistlere karşı mücadelede hayati önem taşımaktadır."[20]

Bu, Komintern'in ilk yıllarında kabul ettiği 'birleşik işçi cephesi' taktiği değildi. Bu, işçi sınıfı politikası da değildi. Stalin'in dış politikasına herhangi bir sınıftan ve özellikle diğer ülkelerin sermaye sınıflarından destek toplamayı amaçlayan bir politikaydı. Milliyetçi, sınıf-işbirlikçi politikaları yüzünden sosyal demokratlardan ayrılan Komintern, artık sosyal demokratlardan daha fazla sınıf işbirliğini önerir duruma gelmiş, 360 derecelik bir dönüş yaparak sosyal demokratlarla aynı yere gelmişti.

Daha önceki stalinist politikaya göre yarı-sömürge ülkelerde emperyalizme karşı mücadeleyi ilerletmek için işçi sınıfı kendi çıkarlarına göre değil 'ilerici milli burjuvazi'nin çıkarlarına göre davranmalıydı. Bu politikaya göre Çin Komünist Partisi Stalin tarafından burjuva milliyetçi olan Kuomintang'a katılmaya zorlandı. Kuomintang liderliği komünistleri 1927'de katledince bu politika bir felakete yol açtı. Tabii ki bu politika Komintern'in 2. Kongresinde saptanan ulusal kurtuluş mücadeleleriyle ilgili politikanın tam tersiydi. Ama şimdi Komintern'in politikası daha da abes olacaktı. Hem işçi sınıflarının ve hem de ulusal kurtuluş hareketlerinin çıkarları, dünyanın iki en büyük sömürge imparatorluğu olan İngiltere ve Fransa'nın çıkarlarına tabi olacaktı.

Komintern'in yedinci kongresinin en önemli özelliği anti-emperyalist konuşmaların olmamasıydı. 1928'deki altıncı kongrede he-

nüz anti-emperyalist konuşmalar yapılıyordu. 1919'dan beri ilk defa Hindistan'dan ve Endonezya'dan hiçbir delege konuşmadı. Muhtemelen yanlışlıkla çağrılmış olan Mısır'dan (o zaman İngiliz sömürgesiydi) bir delegenin konuşması, resmi kayıtlardan silinmişti. Fransız sömürgeleri Suriye ve Vietnam'dan delegeler konuştu ama Fransız emperyalizminden hiç bahsetmemeyi becerdiler.

'Halk Cephesi' politikasının benimsenmesiyle, Komintern yeni bir yöneticiye sahip oldu. Komintern'in aşırı sol 'Üçüncü Dönem'i boyunca Almanya'da çalışmış olan ve Reichstag Yangını mahkemesindeki savunmasıyla prestij kazanan bir Bulgar sürgünü, George Dimitrov Komintern'in başına geçti. Dimitrov yeni politikanın etkili ve hararetli bir savunucusuydu.

Mayıs 1935'de SSCB, Fransa ile 'karşılıklı güvenlik anlaşması' imzaladı. Yakın geçmişe kadar 'Üçüncü Dönem'in vahşi söylemiyle Fransız hükümetinin faşist olduğunu bağıran PCF (Fransız Komünist Partisi) yüzseksen derece bir dönüş yaptı. PCF lideri Thorez "Sovyet Hükümetinin barış politikası Lenin'in tarihsel emirleriyle uyum içindedir; bu politika Stalin tarafından kararlı bir şekilde yürütülüyor; uluslararası proletaryanın çıkarlarına uygundur...bu anda, burjuva Fransa ile Sovyetler Birliği'nin Hitler'e karşı ortak çıkarları vardır."[21] diye ilan etti. Ama Stalin (haklı olarak) daha sonra Hitler'le işbirliği yapacak olan Pierre Laval'in başında bulunduğu Fransız muhafazakar hükümetine güvenmiyordu. PCF, 1936 ilkbaharında yapılacak olan seçimlere katılabilecek bir 'Halk Cephesi' öneriyordu.

Ana burjuva merkez partisi olan Radikal'leri, SFIO'yu (Sosyal Demokratik Parti) ve PCF'yi (Fransız Komünist Partisi) kapsayan bir seçim ittifakı oluşturuldu. Nisan/Mayıs 1936 seçimlerinde bu 'Halk Cephesi' ezici çoğunlukla kazandı. SFIO 182, Radikal'ler 116 ve PCF 72 milletvekili çıkardı. PCF 'güçlü, özgür ve mutlu Fransa' sloganı ile kampanya yürüttü.

SFIO lideri, Leon Blum, başbakan oldu. Hem Stalin, hem Blum, PCF'nin hiç bakanlık almamasında ısrar ettiler. Burjuvaziyi ürkütmek istemiyorlardı.

Seçimlerden hemen sonra hiçbir liderin beklemediği gelişmeler oldu. Dünya ekonomik bunalımı Fransa'ya geç gelmişti ama etkileri derin olmuştu. Patronlar bunalımı bahane ederek işçilerin ücretlerini düşürmüşlerdi. Şimdi, sağın seçimlerde yenilmesi ve eko-

nomide biraz canlanma ile, grevlerde ve işgallerde büyük patlama olmuştu. Haziran'da 6 milyondan fazla işçi greve çıkmıştı. İlkbaharda bir milyonun biraz üstünde olan sendikalı işçi sayısı, yazın 5 milyona yükselmişti. Grevler sadece ekonomik değildi. İşçilerin çok çeşitli talepleri vardı. Örneğin, işçi denetimi, devletleştirme, kökten değişiklikler isteniyordu. Grevler tam anlamı ile 'sömürülenlerin şöleni' gibiydi. Daha önce mücadele deneyimine sahip olmayan örgütsüz işçiler - sigorta işçileri ve banka memurları dahil - işyerlerini işgal ettiler. Bazı durumlarda aslında talepler formüle edilmeden işgaller başladı!

Norveç'te sürgünde olan Troçki şöyle yazdı: 'Fransız Devrimi başladı'. Sol SFIO lideri, Pivert, 'Herşey mümkündür' diye ilan etti. Artık devrimci sosyalist bir partinin işçi mücadelelerini işçi iktidarı mücadelesine dönüştürmesinin zamanıdır. Ama PCF artık devrimci bir parti değildi.

Dehşete düşen burjuvazi Blum'a yalvarıyordu. Blum da Thorez'e yalvarıyordu. Herkes bu durumu kontrol etmeye sadece vaatlerin yetmeyeceğini anladı. Gerçek tavizler vermek gerekiyordu. Birkaç hafta öncesine kadar bir sendikanın varlığını bile kabul etmeyi düşünmeyecek olan patronlar sendika genel başkanlarıyla yeni bir anlaşma yapmak için telaş ediyorlardı. Bu anlaşma sendikanın tanınmasını, yüksek zamlar, o zaman muazzam bir kazanç sayılan 40 saatlik çalışma haftasını içeriyordu. Bu büyük tavizler işçilerin hareketliliğini söndürmek için yeterli olacak mıydı? Bu kaynama öyle yaygın ve derindi ki, SFIO ve CGT liderleri tek başlarına onu kontrol edemezlerdi. Matignon'da yapılan anlaşmayı işçilere kabul ettirmekte PCF belirleyici rol oynadı.

Sadece bir yıl önce, ne zaman yerel bir grev olsa, 'yükselen devrimci mücadeleden' söz eden ve 'heryerde sovyetlerin' kurulmasını (hiç de uygun olmayan biçimde) isteyen PCF, yeni bilinçlenen işçiler tarafından gerçek 'kızıl' parti olarak görülüyordu. Üye sayısı birden 100,000'i aştı.

Ama PCF'nin yeni kazanılan otoritesi hareketi geliştirmek için değil hareketi bitirmek için kullanıldı. 'Bir grevin ne zaman bitirileceğini bilmek lazım.' diyordu Thorez. Partinin günlük gazetesi 'Herşey mümkün değil' diyordu. İsrar etmek 'troçkizm'dir ve 'troçkizm', Moskova'da kanıtlandığı gibi, faşistlerin bir ajanıydı. Grevler ve iş-

galler canlanır gibi oldu ama PCF hareketi öldürmeyi becermişti.

PCF'nin Halk Cephesi döneminde benimsediği politikalarla, Komintern'in ilk yıllarında anlaşıldığı şekliyle birleşik cephe taktiği arasındaki uzaklığın altını çizmek lazım. Komintern'in ikinci kongresi komünistlerin politik bağımsızlıklarını korumasının önemini vurguladığı halde, PCF hiç ama hiç reformist ittifakları eleştirmedi. İkinci kongreye göre 'birlik' kelimesi tabanları önünde reformist liderleri sınayacak somut faaliyet için eylem anlaşmaları demekti. 'Halk Cephesi' anlayışında ise 'birlik' kelimesi hiç kimsenin sınanmadığı bir seçim bloğu demekti. İkinci kongreye göre, devrimcilerin işçi sınıfının çoğunluğuna ulaşması zemininde devrimciler ve reformistler arasındaki birlik işçiler ve işçi örgütleri üzerinde yoğunlaşıyordu. Artık PCF pasif, eleştiriye dayanmayan birliğini burjuvazinin partilerine kadar genişletiyordu. Anti-faşizm adına işçilerin çıkarları Fransız sermaye sınıfının çıkarlarına tabi tutuluyordu.

Halk Cephesi işçi iktidarını kurmak için bir fırsat kaçırmakla kalmadı: burjuvazi güvenini geri kazanmaya başladıkça, hükümet sağa doğru kaydı. PCF de onun peşinde sağa doğru sürüklendi. Yılın sonunda PCF 'Halk Cephesinin' milliyetçi zeminde anti-Alman olan sağ muhafazakarların katılmasıyla bir 'Fransız Cephesine' dönüştürülmesi için çağrı yapıyordu.

Hükümet Matignon Anlaşmasıyla kazanılmış işçi haklarına saldırmaya başladı. Blum'dan bile sağ olan Radikal Parti lideri, Chautemps, başbakan oldu. PCF onu destekledi. PCF ondan sonra gelen daha da sağ olan Daladier'i de destekledi.

1938'de Hitler Çekoslovakya'yı işgal ettiğinde Fransız ve İngiliz hükümetleri hiçbir şey yapmadıkları için, Stalin, Fransa ile anlaşmanın faydasız olduğunu anladı. Ancak o zaman, PCF'ye hükümete muhalefet etmesini emretti.

Ama artık işçi sınıfı hareketi süratle geri çekiliyordu. Her yerde moral bozukluğu vardı. Sendikaların üye sayıları düşüyordu. Hitler giderek güçleniyordu. Hava yenilgi kokuyordu. Eylül 1939 sonlarında Halk Cephesi'nin çoğunlukta olduğu Meclis PCF'yi yasakladı! Daha sonra, Haziran 1940'da, aynı Meclis Petain ve Laval'ın yarı-faşist rejimini getirdi. Bu Fransa'da Halk Cephesi politikasının acı sonuydu.

Sadece ve sadece tek bir konuda, PCF, Halk Cephesi hüküme-

tini başından beri eleştiriyordu: İspanya Cumhuriyeti'ne silah satmama konusunda. Fransız ve İngiliz sermaye sınıfları Franco'yu desteklediklerı için, Blum ve diğerleri Franco'ya karşı silah satmayı reddettiler. PCF ve Stalin İspanya Cumhuriyeti'nin yaşamasını istiyorlardı - ama Halk Cephesi hükümeti adı altında bir burjuva cumhuriyeti olarak. İspanya'da olduğu gibi Fransa'da da, Halk Cephesi politikası işçi sınıfı için ezici yenilgiye neden oldu.

8

Filmi yaratanlar konuşuyor

KEN LOACH - YÖNETMEN

Ken Loach'ın şimdiye kadar en iddialı projesi olan 'İspanya 1936 Baharı' filmi Ken Loach'ın Avrupa'daki prestijinin en yüksek olduğu bir zamana rastlıyor. 1930'larda İspanya'nm çok dışına taşan Avrupalı bir temayı ele almaktadır. Loach'a göre: "Film ihanete uğrayan bir devrimi anlatırken, aynı zamanda böyle bir anın Avrupa'ya bir daha gelip gelmeyeceği sorusunu soruyor."

Bütün çalışmalarında olduğu gibi, Loach bu filmi kendi net politik görüşünü ve sosyalizme uzlaşmasız bağlılığını anlatmak için kullanıyor. "İspanya devrimi zamanın Rus Komünist Partisi'nin uluslararası politikası ve İspanya'daki faşizme göz yuman Batı'nın yardımı ile ezilmiştir." Her zamanki gibi, Loach mümkün olan en doğal yolla, duygusal deneyimler ve bireysel duygularla, güçlü ve az bilinen politik bir mesaj ulaştırmayı amaçlıyor.

'İspanya 1936 Baharı' filminin merkezinde Avrupa ve Amerika'dan gelmiş 16 milis var. "Birbirleriyle çok sıkı bağlar oluşturan bir gurup insam bir araya getirerek çalışmak çok verimli bir yöntem çünkü bu çalışma küçük olaylarla, ilişkilerle ve yorumlarla başlar

ve kendine özgü bir canlılıkla devam eder."

Milis gurubu içinde gelişen güçlü dayanışma duygusu, oyunculara metinsiz sahneler ve diyaloglarla oynama güveni verir. "Güvensiz olduklarında, doğal olmayan, yapmacık bir oyun çıkarırlar. Gurup olmak onlara başka bir ortam yaratır."

Bunun bir örneği şöyle yaşandı. Filme başlamadan bir hafta önce Zaragosa askeri garnizonundan oyunculara gerilla savaşı ve silah eğitimi vermek için iki teğmen çağırdık. "Bu başka bir dünyanın kokusunu getirdi. Aktörler oyunculuklarından sıyrılmak zorunda kaldılar. Bu gurup, gerçekten, çeşitli ülkelerden gönüllülerin ideal bir karışımı oldu.

Loach, birden fazla dil kullanmak bize bazı sorunlar yarattı, dedi. "Beklediğimizden daha fazla altyazı kullanmak zorunda kaldık. İspanyollarla işbirliğimiz çok verimli oldu. Dışardan gelenlere kendi tarihlerini anlatmaya izin vermekle İspanyollar cömert davrandı. İngiltere'ye gelip, büyük maden işçisi grevindeki bir İspanyol maden işçisinin yaşadıkları hakkında bir film çevrilmeye kalkılsaydı, aynı hoşgörüyle karşılanacağından emin değilim."

JIM ALLEN, SENARİST

Jim Allen için, 'İspanya 1936 Baharı' filminin karışık ve ince politik arkaplanını yakalamak kolaydı. "Bana hiç yeni bir şey gibi gelmedi. Bu benim deneyimimden kaynaklanıyor. Filmdeki İspanyol siperindeki milisin tartışmaları bana hiç yabancı gelmedi. Komünistlerle yıllardır yaşadığım tartışmalarda aynı sorular, aynı eleştiriler, aynı cevaplarla karşılaştım. Hiç de zor değildi."

Filmin senaryosunu yaratmak çok daha zordu. "Tarihin bu önemli anını nasıl bir filmin dar sınırlarına sığdırabiliriz?" Allen, elindeki bol malzemeden seçmek ve kısaltmak zorunda kalmıştır. "Özellikle titiz olmak zorundasınız, elinizdeki bütün veriler doğru olmalı, ve aynı zamanda bu ciddi konuyu sinemada sıkılmadan izlenir hale getirmelisiniz."

Sanki bu az zahmetli bir işmiş gibi, Allen ek bir görev daha üstlenir:"Günümüzle alakası olması lazım, yoksa anlamsız tarihi bir mezartaşına benzer. Film, hayatlarını büyük ve onurlu ilkeler için feda etmeye hazır olan bir insan gurubunu gösteriyor. Bu, yaşama

çıkarcı bakıştan çok farklıdır."

'İspanya 1936 Baharı', iç savaş sırasında İspanya'da, Komünist Partisi'nin üstlendiği rolü sorguluyor. Jim Allen için bu bir ihanet hikayesi. "Film boyunca peşpeşe gördükleriniz, Komünist Partisi'nin İspanya devrimine ihanetini gösteren resimlerdir" diyor. Allen, hayatı boyunca içindeki ateşi sönmeyen, yaşanmış kavgaların farkında olan ve şimdi verilen kavgaların da hiç unutulmayacak dersleri olduğuna inanan devrimci bir sosyalist olarak konuşuyor.

"1936 İspanya'sının müthiş duygusal ve politik çekiciliğini hayal etmek zorundasınız. Yüzyıllardanberi ezilmiş olan İspanya dünyada az rastlanır haklı savaşlardan birine sahne oldu. Kuşatılmış, yalnız bırakılmış, İspanya Cumhuriyeti'ni savunmak için yüzbinlerce işçi faşizme karşı yıkıcı bir darbe vurabilecek bir mücadeleye katılmaya geldiler. Sonunda faşizm yenilmedi, faşizmi yenmek için gelmiş olan gençler, başkalarının çıkarları uğruna ihanete uğradılar."

Allen bu filmi uzun zamandanberi yapmak istiyordu ve film onun beş yıllık bir çalışmasının ürünü oldu. Her zaman İspanya İç Savaşı'nın hikayesini anlatmak önemliydi. Ama, 1989'dan sonra Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'daki komünizm çökünce daha da önemli hale geldi. Hikayenin güncelliği Avrupa'da faşizmin yeniden ortaya çıktığı günümüzde eşit ölçüde önemlidir. "İspanya İç Savaşı'nın bütün bu unsurları bir araya getirdiğini düşünüyorum."

1989'da stalinizm çöktüğünde anti-komünistler şöyle diyorlardı: "İşte gördüğünüz gibi komünizm işlemiyor." Fakat Allen'in söylediği biraz farklı. "İspanya İç Savaşı'nın sonuçları stalinizmin Rus bürokrasisinin çıkarlarını savunmak dışında hiçbir işe yaramadığını gösteriyor."

Allen için mesele basitti:"Franco yenilseydi, II. Dünya Savaşı olmayabilirdi. Hitler ve Mussolini İspanya'yı laboratuar gibi, silahları ve askerleri için bir deneme alanı gibi kullandılar. Ve demokratik olarak seçilmiş cumhuriyet, İngiliz ve Fransız demokrasilerinden silah talep ettiğinde, bunlar yardım etmediler, İspanyol cumhuriyetinin katledilmesine seyirci kaldılar. Eğer Franco yenilseydi, bütün senaryo değişik olacaktı."

Allen hiçbir şekilde Komünist Parti'nin faşizmi istediğini iddia etmiyor:"ama işçi sınıfına güvenmiyorlardı ve kapitalistlerle uzlaşma yolu arıyorlardı. İspanya'da demokratik sosyalist bir devrim ol-

saydı, Stalin zor durumda kalacaktı. Rusya'daki diktatörlük kabul edilemez hale gelecekti."

'İspanya 1936 Baharı'nın hikayesini ve karakterlerini yaratırken doğal olarak bazı sonuçlar ortaya çıktı. "Savaşın uluslararası niteliğini yansıtmak için uluslararası bir gurubun olması gerekliydi." İşsiz bir genç olan esas karakter David, Komünist Parti'ye katıldı. O zaman, Komünist Parti'ye katılmak doğal bir şeydi. David'in dediği gibi: "Birşeyler yapan tek partiydi."

David, birçok gönüllü gibi, Rusya'daki diktatörlük, cinayetler ve göstermelik mahkemelerden habersizdi. İspanya'nın devrimci merkezi olan Barselona'ya ve Komünist Parti'nin örgütlediği bir gurubun üyesi olarak gelmediği için, David, kendini POUM saflarında çarpışır buluyor. Cephede, Franco'ya karşı savaşmak için gelen çeşitli ülkelerden insanlarla tanışır.

"Hiçbirinin derin bir politik bilinci yoktu. İyi ve kötü arasında bir mücadele olduğuna inanıyorlardı. Ama olaylar geliştikçe stalinizmin ihanetleri ortaya çıktı."

David, kendi gözleriyle herşeyi görür. Barselona'da Komünist Partisi tarafından iyi niyetli anti-faşistlerin öldürüldüğünü görür. Seyirci de, David'in gözüyle gördüğü bu ihanetlerin ve aldatmacaların başarısından büyük acı çeker.

Allen, anlatılanların kuru bir tarih dersi olmadığı konusu üzerinde ısrarla duruyor. "Bu canlı bir hikaye. Ve bu hikaye izlendiği gibi, öznel tutku ve heyecan dolu. 'İspanya 1936 Baharı' acı çeken, kazanan ve olgunlaşan insanların duygularının filizlenmesinin hikayesidir.

REBECCA O'BRIEN, YAPIMCI

Bu film, 1936 sonbaharı ve 1937 ilkbaharı arasında yaşanan İspanyol devrimi sırasında birkaç İngiliz gönüllü ve devrimci milisin gerçek deneyimlerini temel alıyor.

Bu filmi Avrupa'dan finanse etmeye karar verdik. Amerika'dan para alsaydık olumsuz bir politik müdahale tehlikesi yüksekti. Avrupa'da Ken Loach'un prestiji çok yüksek olduğu için daha rahat hareket edebilirdik.

Barselona'ya yapılan geziler çok sayıda eski gönüllülerle yapı-

lan görüşmeler özellikle kadın olanlardan öğrenilenler senaryoyu epeyce değiştirmiş.

Film Aragon ve Castellon sınırı boyunca dağlık bölge Maestrazgo'da çevrilmiş. İç Savaş sırasında bu bölgede şiddetli çatışmalar yaşanmıştı. Ve yerel halk hala savaşı hatırlıyordu.

Loach'un bütün filmlerinde olduğu gibi, çekim olayların gelişme sırasına göre yapıldı. Bu yöntem pahalı ve zor olmasına rağmen herkesi - oyuncular ve çekim ekibi - hikayeyi yaşamaya zorluyor ve filme bütünlüklü ve duygusal derinlik veriyor. Oyunculara hikayenin tam metni verilmiyor, metin her gün çekim sırasında veriliyor böylece gerilim yükseliyor ve bir milisin ölümü gibi dönüm noktalarında duygusal tepkiler daha derin oluyordu.

BARRY ACKROYD, KAMERAMAN

"Loach belgesel gibi bir çekim istiyor. Herşeyin göründüğü gibi olmasını istiyor. Her zaman doğallık peşinde. Oyuncuların duygularına yakın olmak istiyor."

Amacı oyuncular için rahat bir atmosfer yaratmak. Fakat birçok oyuncu için bu yönteme uyum sağlamak zor. Onlara hiçbir zaman nerde durmaları gerektiğini, nasıl hareket edeceklerini söylemez. Bir sahneyi defalarca çeker. Filmin önemli bir sahnesinde köylüler toprağın kollektivizasyonunu tartışıyorlar. Ken, hiç kesmeden ve tartışmaya hiç müdahale etmeden metrelerce film çekti. Sadece her çekim arasında birkaç küçük tavsiyede bulunuyordu.

LLORENÇ MIQUEL, TASARIMCI

"Ancak bu filmde çalıştığım zaman İspanya İç Savaşıyla ilgili gerçekleri öğrendim. Ailem Cumhuriyetçilerin tarafındaydı ve dedem Cumhuriyetçi tarafta savaştı. Ama bana söylenenler arasında gerçekle efsaneyi ayırmak zordu." bir POUM kartı bulmak zorunda kaldığı zaman Miquel savaşın devrimci yanlarının tarihten silinmiş olduğunu keşfetti.

"POUM kartı bulmak çok zordu, hiçbir yerde bulamadık. Sonunda Franco dönemi boyunca kartını gizlice saklıyan yaşlı bir adamla tanıştırıldım. Kartı ödünç alıp renkli fotokopisini çekmek için izin

istedik. Hayatının en önemli dönemini temsil ettiği için çok tedirgindi. Onunla eski deneyimlerini tartışarak bir akşam geçirdim. Fotokopiciye beraber gitmemizi önerdim. "Hayır" dedi. "Bunu al yanına. Sana güveniyorum."

IAN HART, DAVID

Liverpool'lu İan Hart işsiz genç komünist David'i canlandırıyor. Filmin çekimi epey ilerleyene kadar, canlandıracağı karakteri çok iyi anlamadığını itiraf ediyor. Filmin ilk bölümünde kafası karışıktı ve yaptıklarının doğru olup olmadığını bilemiyordu. "Ken Loach herşeyi anlıyordu ama ben olup bitenleri anlayamıyordum." Çekim ilerledikçe, bu kafa karışıklığının Ken Loach tarafından kasten yaratılmış olduğunu anlamaya başladım. David'in gerçek deneyimleri öyle olacaktı.

"İspanya'ya gelince David inanılmaz naif'ti. Deneyimlerden geçtikçe bilinçsizlikten devrimci bilince bir yolculuk yapıyor. Daha az güvenen, daha sert, ne istediğini sorgulayan bir insan oluyor."

Hart milisteki yoldaşları çok sevmişti. Duygularını dile getirirken "Aramızdaki dayanışma muazzamdı. Ama başlangıçta dil sorunu yüzünden iletişim zor olduğu için kendimi biraz dışlanmış hissettim. Fıkra anlatıyorlardı ve anlayamadığım için güldüklerinde dışarda bırakılmış hissettim." diyor.

İspanya'ya adımını attıktan sonra Hart birşeylerin kendisini çektiğini anlamış. İç savaş hakkında fazla bir bilgisi olmamasına rağmen kendisini olayı yaşıyor gibi hissetmiş. "Mirambel'de sadece gökyüzü, dağlar ve biz vardık. Bazen kameraların varlığını bile unutuyorduk, kendimi gerçekten 1936 Kasım'ını yaşıyor gibi hissettim.", diyor Ian Hart.

Filmde rol almasından sonra Ian Hart politikayla daha fazla ilgilenmeye ve politik tartışmalara girmeye başlamış. "Mutlak doğru daha önceleri taşıdığı önemi bugünün Avrupa'sında kaybetmiş durumda.", diyor. İspanya 1936 Baharı'nda çalışırken birlik ve beraberlik, arkadaşlık, idealizm gibi değerleri tekrar sorgulamış. "İnsanlar, bu tür değerlerini geçmişte ihmal ettiler hatta bunlar çoğu zaman alay konusu bile edildi.", diyor.

ROSANA PASTOR, BLANCA

Başroldeki romantik, anarşist Blanca'yı İspanyol sinema sanatçısı Rosana Pastor canlandırıyor. Film boyunca Pastor sergilediği yoğun duygusallık, aşk, sadakat, politik sorumluluk, çarpışma, keder, ihanet ve yenilgi anlarını kendi deneyimlerinin etkisinde kalarak ortaya çıkarmış. Yaşadığı acılar oynadığı karakteri klasik trajik insan tiplemesine soksa da asla körelmeyen idealist ve devrimci kimliği onu her zaman bir savaşçı olarak koruyor ve hiç bir zaman yenilgiyi kabullenmiyor Blanca.

"Filmi her yönüyle yaşamaya çalıştım, açık olmaya çalıştım, kolay yaralanabilir, aynı zamanda da güçlü biri olmaya çalıştım. Çok zor da olsa filmde kendimi duygularıma bıraktım ve bu çok iyi sonuç verdi. Ken'e duyduğum güven tamdı ve onun bana baştan beri duyduğu güven de kendime duyduğum güveni arttırdı."

ICIAR BOLLAIN, MAITE

Iciar Bollain'le tanıştığında Ken Loach ateşli militan Maite karakterini senaryoya koydurdu. Dolayısıyla Iciar'ın canlandırdığı karakteri sevmesi hiç de şaşırtıcı değil.

"Baştan Loach'la çalışmak rahatsız ediciydi. Fazla özgürlüğümüz vardı. Ama şimdi bu tür çalışma yönteminin çok avantajlı olduğunu anladım. Coogan'ın öldürüldüğü sahnede herkes ağlıyordu. O zaman gerçek duygular yarattığı için bunun çok doğru bir çalışma yöntemi olduğunu kabul ettik."

TOM GILROY, LAWRENCE

Tom Gilroy ABD'den İspanya'ya gelince şaşırmış durumdaydı. Canlandırdığı karakter gibi daha önce hiç Avrupa'ya gelmemişti. "Lawrence gibi ne beklediğimi bilmiyordum. Loach'un oyunculara saygısı beni şaşırttı. Herhangi bir yönetmenle ilk iki hafta ortak bir dil geliştirmeyle geçiyor. Ama Loach'la hiçbir zaman kişisel perspektifimin sorun olduğunu hissetmedim."

FREDERIC PIERROT, BERNARD

Frederic Pierrot, diğerlerinden daha yaşlı ve daha olgun olan Fransız milis Bernard'ı canlandırıyor. "Bernard savaşı sevmiyor ama gerekli olduğu için İspanya'ya geldi. Faşistlere karşıydı ama parti üyesi değildi."

Bugünkü Avrupa'da filmin merkezinde duran faşizme karşı mücadele önemini koruyor. "Bu anda kendi memleketimdeki faşist Milliyetçi Cephe lideri Jean Marie Le Pen'in yükselişi beni çok endişelendiriyor."

ANDY DURGAN, TARİH DANIŞMANI

İspanya İç Savaşı (1936-1939) yirminci yüzyıl tarihinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu savaş çağımızın ideolojilerinin - faşizm, komünizm, sosyalizm, milliyetçilik, anarşizm ve demokrasinin - hesaplaştığı 'son büyük mücadeleydi'. Bu çatışma arkasında 600,000 ölü bıraktı. Ölenlerin arasında faşizme karşı savaşmaya gelmiş olan binlerce yabancı gönüllü vardı. Genç İspanyol demokrasisinin yenilgisi imha edilmiş ve tükenmiş bir ülkeyi kırk yıla yakın bir zaman bir diktatörün ellerine bıraktı.

Nisan 1931'de İspanya'da çürümüş monarşi sonunda çöktü ve yerini parlamenter demokrasi - İkinci Cumhuriyet - aldı. Reformist liberallerin, sol cumhuriyetçilerin ve ılımlı sosyalistlerin önderliğindeki yeni rejim, atalarının zamanından beri ülkeyi yöneten geleneksel oligarşi - topraksahipleri, ordu ve kilise - iktidarına karşı korkakça meydan okumaya başladı. Ancak hükümetin İspanya'yı asırlar süren uyuşukluk ve gericilikten kurtarma çabaları çok geçmeden zengin ve güçlü düşmanları tarafından baltalandı. Cumhuriyet'in kendi yandaşları, yoksul köylüler ve işçiler, yeni rejimin vaat ettiği reformları yapmaktaki başarısızlığı karşısında giderek öfkelendiler. Çoğu daha radikal çözümlere yönelerek, anarko-sendikalist sendika federasyonu CNT'ye katıldılar. Diğerleri daha önce temkinli davranan Sosyalist Parti'yi daha devrimci tavırlara çekmeye çalıştılar.

Şubat 1936'da sol cumhuriyetçilerin, sosyalistlerin ve komünistlerin bir koalisyonu olan Halk Cephesi'nin seçimlerden zaferle çıkması ülkedeki kutuplaşmayı daha da arttıracaktı. İki yıllık mer-

kez-sağ bir yönetimden sonra, işçiler ve köylüler, 1931'de olduğu gibi, hükümetin gerçek reformları yapmasını beklemediler.

Sosyalist devrimin yakın olduğuna inanan sağ, artık yapmacık bile olsa demokrasiyi desteklemekten vazgeçmişti. Garnizonlarda subaylar rejimi devirmek için darbe planlıyorlardı. Sokaklarda silahlı faşistler solcu düşmanlarını öldürüyordu. Sol da aynı şekilde karşılık verdi.

18 Temmuz 1936'da ordu İspanyol Fas'ında ve ertesi gün İspanya'nın diğer bölgelerinde ayaklandı. Bu ayaklanma büyük bir direnişle karşılaştı. Ordu, birkaç istisnayla, sadece ülkenin en gerici bölgelerinde kontrolu eline geçirdi. Oldu bittiye getirilmesi planlanan darbe uzun ve kanlı bir iç savaşa dönüşmüştü.

Cumhuriyetçi hükümet halkı orduya karşı silahlandırmayı reddetti, dolayısıyla halk kendi silahlandı. Olaylardan tamamen şaşkına dönen yasal hükümet askeri ayaklanmaya direnebilmek için sadece işçi örgütlerine güvenebilirdi. Telaş içinde milisler oluşturan sendikalara ve politik partilere genellikle yerel ordu subayları yardım ediyordu. Çok geçmeden milislere ilk yabancı gönüllüler katıldı.

İşçiler ve köylüler sadece askeri örgütlenmeyle yetinmediler. Cumhuriyetçi bölgelerin çoğunda kendiliğinden topraklara ve fabrikalara el koydular. CNT ve devrimci sosyalist POUM'un güçleri, İspanya'nın sanayisi en gelişmiş bölgesi olan Katalonya'da, bu süreçte daha da ileri gitti. Katalan milisler devrimi komşu Aragon bölgesine de taşıdılar. Kasabaların ve köylerin çoğunda devrimci komiteler oluşturuldu.

Ancak Franco'ya karşı mücadelenin nasıl yürütüleceği konusunda ortaya çıkan anlaşmazlık, sol için hayati önem taşıyordu. CNT ve POUM savaş ve devrimin birbirinden ayrılamaz olduğunu savunuyorlardı. İşçiler ve köylüler savaştan önceki faydasız liberal demokrasiyi geri getirmek için değil kapitalist sistemden kurtulmak için savaşıyorlardı.

Sol cumhuriyetçiler, ılımlı sosyalistler ve Komünist Partisi ise sosyal bir devrime karşıydı. Batı demokrasilerinin desteğini kazanmak için devrimin durdurulması gerektiğini düşünüyorlardı. Komünistler bu çizgiyi desteklediler çünkü o zamanki SSCB'nin isteği Hitler'e karşı İngiltere ve Fransa ile ittifak yapmaktı.

Gerçekte, bu demokrasilerin Cumhuriyet'i desteklemeye hiç

niyetleri yoktu. General Franco'yu İspanya'daki politik ve sosyal istikrarın garantisi olarak görüyorlardı. Böylece, Eylül 1936'da, İngiltere, Fransa, İtalya, Almanya ve SSCB, 'müdahaleye karşı bir komite' oluşturdular. Sonuçta, İngiliz ve Fransız hükümetleri, Cumhuriyet hükümetine silah yardımı yapmamakla yetinmediler, Cumhuriyet'in elinde bulunan limanların abluka altına alınmasına da yardım ettiler. İtalya ve Almanya, Frankoculara gerekli askeri desteği sağlayarak, imzaladıkları anlaşmayı bozdular.

Kasım 1936'da, Madrid'de, devrime muhalif olanlarla, destekleyenlerin yani CNT'nin, bir arada bulunduğu bir hükümet oluşturuldu. Benzer bölgesel bir idare Katalonya'da Ekim'de kuruldu. Bu kurumlar Cumhuriyetçi savaşı birleştirmeye ve aynı zamanda devrimi baltalamaya hizmet ediyordu.

Madrid hükümeti tarafından alınan en önemli önlem milislerin yeni 'Halk Ordusuna' entegrasyonuydu. Yeni ordu geleneksel askeri yapı ve disipline sahip olacaktı. Milisler ise demokratik olarak örgütlenmişlerdi. Subaylar oylanarak seçiliyordu, tartışma serbestti ve astlar ve üstler arasında ayrıcalıklı bir durum yoktu. POUM da, devrimci yapıların ve milislerin coşkularının korunması koşuluyla Cumhuriyet'in savaşı merkezileştirme çabasını destekliyordu.

Ordu ve polis içinde giderek güç kazanan stalinistler, devrime karşı kampanya yürütüyorlardı. Savaştan önce güçsüz olan İspanya Komünist Partisi artık çok büyümüştü. Komünistler, artık, Cumhuriyet'in daha ılımlı destekleyicileri tarafından bile Cumhuriyetçi bölgede 'düzeni' geri getirebilecek tek güç olarak görülüyorlardı. Komünistler, özellikle, uzlaşmasız devrimi savunduğu için stalinistlerin gazabına uğrayan POUM'a karşı bir iftira kampanyası yürüttüler. POUM'un 'troçkist' ve dolayısıyla stalinistlere göre 'faşist' olduğu ilan edildi.

Mayıs 1937'de, CNT yanlısı işçilerin kontrolunda olan ve işçi iktidarının bir simgesi olan merkez telefon santralı, Komünistlerin önderliğindeki polis birlikleri tarafından işgal edildiği zaman, devrim ve onu karalayanlar arasında çatışma Barselona sokaklarında en yüksek noktasına geldi.

Barselona'daki ayaklanma Cumhuriyet hükümetinde krize neden oldu. Ilımlı Sosyalist Negrin'in başkanlığında, CNT'nin yer almadığı yeni bir hükümet oluşturuldu. Stalinist basında, Franco'nun

emirleriyle bir 'darbe' düzenlemekle suçlanan POUM, komünistlerin baskısıyla 16 Haziran 1937'de yasadışı ilan edildi. Tutuklanan POUM üyeleri arasında olan liderleri Andres Nin Sovyet ajanları tarafından kaçırılıp, öldürüldü. Diğer POUM ve radikal anarşist eylemcilerin sonu da aynı oldu. 1938'in başlarında Cumhuriyet hapishanelerinde 15,000 anti-faşist tutuklu vardı.

Artık faşistlere karşı savaş 'ulusal bağımsızlık' ve 'demokrasi' için olacaktı. Ama, sonraki iki yıl içinde Cumhuriyetçi askerlerin kahramanlıkları Franco'yu yenmeye yetmedi. Cumhuriyet'in kendisi faşistlere karşı en iyi, belki de tek, avantajını reddetmişti.

Avrupa'da faşizmin, milliyetçiliğin, savaşın ve kitlesel işsizliğin tekrar ortaya çıkması, İspanya İç Savaşı deneyimini özellikle günümüzde güncelleştirmektedir. İç Savaş tarihinin bir parçası olarak devrim genellikle göz ardı edilmiştir ama en çok hatırlanması gereken savaşın bu yönüdür. Cumhuriyet korkunç bir yenilgiyle çöktü ama devrimin anısı dünyayı dönüştüren insanlara umut olmaya devam edecektir.

'Komünist' devletlerin çöküşüyle, İspanya devrimi stalinizme karşı devrimci bir alternatifin olduğunu da bize hatırlatmaktadır. Sadece faşizmden kurtulmayı değil, onu yaratan adaletsiz ekonomik sosyal sistemden de kurtulmayı hedefleyen bir alternatif. Cumhuriyet'in demokratik güçler tarafından yanlız bırakılması ile dünya işçi sınıfı tarafından gösterilen yoğun dayanışma arasında büyük tezat vardır. Ancak böyle bir sınıf dayanışması ile ulusal şovenizm ve ön yargıların üstesinden gelinebilir. Böyle bir deneyimden ders çıkarılması İspanyol işçilerinin, köylülerinin ve onlarla birlikte çarpışanların efsanevi mücadelelerinin boşa gitmediği anlamına gelir.

Yaklaşık bir milyon insan için İspanya İç Savaşı'nın bedeli ölümdü.

Notlar

1. *Blood of Spain*, Ronald Fraser (Londra 1981) s. 44-5.
2. *In Hiding*, Ronald Fraser (Londra 1982) s. 120.
3. *Revolution and Counter-revolution in Spain*, Felix Morrow (New York 1974) s. 78-9
4. *Homage to Catalonia*, George Orwell (Londra 1970) s. 8-10
5. Morrow'dan alıntı.
6. *Blood of Spain*'den alınmıştır, s. 111.
7. Sözkonusu baskı hakkında daha detaylı bilgi için bkz. *Blood of Spain*, s.156-170.
8. *Blood of Spain*'den alınmıştır, s. 262.
9. *Blood of Spain*'den alınmıştır. s. 268.
10. *Homage to Catalonia*, s. 109.
11. *Homage to Catalonia*, s. 110-111.
12. Felix Morrow'dan alınmıştır, s. 133-4.
13. Felix Morrow'dan alınmıştır, s. 144.
14. POUM gençlik lideri Wilebaldo Solano'nun sözleri. *Blood of Spain*'den alınmıştır. s. 380-1. Andres Nin Haziran 1937'de Stalin'in gizli polisi tarafından öldürülmüştür.
15. *The Spanish Revolution 1931-39*, Leon Trotsky (New York 1973) s. 235.
16. Leon Trotsky, s. 307-8.
17. Felix Morrow'dan alınmıştır. s. 251.
18. *Sovyetler Birliği Komünist Partisi Tarihi* (Moskova 1939) s. 319.
19. *The Secret Speech*, Khrushchev (Nottingham 1976) s. 33.
20. Degras, Cilt 3, s. 375.
21. *Stalinism in France*, Kemp (Londra 1983) Cilt 1, s. 118.

İspanya 1936 Baharı

İspanya İç Savaşı asrımızın dönüm noktası oldu.

1936'da milyonlarca işçi ve köylü Franco'nun yeni oluşan İspanyol demokrasisini ezme teşebbüsüne karşı kendiliğinden ayağa kalktılar.

Bu kitleler sadece demokrasiyi savunmuyorlardı. Aynı zamanda devrim yaptılar. Ama bütün dünya onların karşısındaydı. Üç yıl kahramanca savaştıktan sonra yenildiler.

Günümüzde bu trajik yenilgiden dersler çıkarılırsa, İspanya İç Savaşı'ndaki kahramanlık ve fedekarlıklar boşa gitmiş olmayacak.

Bu küçük kitap, Ken Loach'un olağanüstü başarılı İspanya İç Savaşı üstünde kurulan 'İspanya 1936 Baharı' filmiyle tekrar gündeme gelen İspanya Devrimi hakkında daha çok şey bilmek isteyenlerin ihtiyaçlarına cevap vermeyi amaçlamaktadır.

ISBN 975 7972 09 6

